

II RIIGIKOGU

10. istungjärk. Protokoll nr. 342 (40).

1926. a.

II Riigikogu koosolek 24. märtsil 1926. a.
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 90 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **J. Teemant**,
sõjaminister **J. Soots**, välisminister **A. Piip**,
haridusminister **J. Lattik**, siseminister **K. Einbund**,
teedeminister **O. Amberg**, põllutöominister **H. Laretei**.

Päevakord:

1. Rahaasjanduse komisjoni esitis kaitseliidu heaks võetava maksu seaduse täiendamise seaduse läbivaatamiseks määratud tähtaja pikendamise kohta.
2. Seadus kodakondsuseta tööliste töö-õnnetuste korral kindlustamise kohta — III lugemisel.
3. Omavalitsuste liitude seadus — III lugemisel.
4. Riigiasutuste töö koondamise seaduse maksvuse pikendamise seadus — III lugemisel.
5. Vene-Nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude ja rekvisitsioonide tasumise seadus — III lugemisel.
6. Maksvates seadustes ettenähtud kapitaali protsendimäärade muutmise seadus — III lugemisel.
7. Hoolekandekohtute kaotamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
8. Seadus krediidi määramise kohta riigi keskasutustele — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
9. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923. a.) § 1. täiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
10. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise muutmise ja täiendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
11. Seadus eripõhikirjade ja -põhimääruste alusel tegutsevate riiklikkude ettevõtete ja asutuste, samuti üksikute riigiasutuste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitaalide kulude ja tulude 1926./27. a. erieelarvete kinnitamise kohta — Vabariigi Valitsuse ettepanek.
12. Seadus Eesti ja Ameerika Ühisriikide vahelise sõprus-, kauba- ja konsulaarlepingu kinnitamise kohta — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
13. Alkoholi kaupade salaveo vastu võitlemise konventsiooni, selle lõpuprotokoll ja Eesti, Soome ning Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahelise kontrollivööde kokkuleppe kinnitamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.
14. Konventsiooni kinnitamise seadus Eesti, Latvija ja Sotsialistlikkude Nõukogude Vabariikide Liidu vahel reisijate- ja kaubaveo-raudtee otseühenduse üle — väliskomisjoni ettepanek.
15. Riigiteenistuses seisvatele maamöödajatele tükitöö pealt tasumaksmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
16. Notaariuste kautsjoni muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
17. Tallinna tehnikumi põhikirja muutmise seadus — hariduskomisjoni ettepanek.
18. Riigikogu kodukorra muutmise seadus — kodukorra komisjoni ettepanek.
19. Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus — kodukorra komisjoni ettepanek.
20. Hoolekande seaduse muutmise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.
21. Kohtualluvuse ja rahatrahvide asendamise muutmise seadus piirituse salajase sisse- ja väljaveo ning salaja veetud piirituse varjamise asjus — üldkomisjoni ettepanek.
22. Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli I paragrahvi muutmise protokoll kinnitamise seadus — II lugemisel.
23. Eesti ja Soome vahelise merealuste kaablite korrashoidmise ja kasutamise lepingu kinnitamise seadus — II lugemisel.
24. Eesti ja Saksamaa vahelise kriminaal-asjus juriidilisest abiandmisest tekkivate kulude kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.
25. Eesti ja Soome vahelise töö-õnnetustest tekkivate kahjude tasumise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.
26. Eesti-Briti vahelise kurjategijate väljaandmise lepingu kinnitamise seadus — II lugemisel.

27. Eesti ja Läti vahelise kalakaitse ja kala-asjanduse korraldamise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

28. Konsulaarseadustiku täiendamise seadus — II lugemisel.

29. Siseministeeriumi administratiiv osakonna asutamisseadus — II lugemisel.

30. Külgehakkavate- ja suguhaiguste registreerimise seadus — II lugemisel.

31. Lisarahukohtunikkude asukoha muutmise seadus — II lugemisel.

32. Rahukogude korraldavate- ja üldkoosolekute koosseisu muutmise seadus — II lugemisel.

33. Õppursõduritele maksuta õpiabinõude muretsemise seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

34. Riigikohtu seaduse § 17. muutmise seadus — II lugemisel.

35. Ühingute ja nende liitude seadus — II lugemisel.

36. Ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus — II lugemisel.

37. Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmisseadus — II lugemisel.

38. Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus — II lugemisel.

39. Maakonnanõukogude valimise seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Juhkam**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

1. Päevakorra Juhataja **M. Juhkam**:
vastuvõtmine. Avan Riigikogu koosoleku.

K. Kornel (rhv): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Teen ettepaneku, võtta päevakorra 40-ks punktiks Eesti panga tegevuse läbivaatamise komisjoni esitis. Ma teen meelega ettepaneku, see punkt päevakorra lõppu asetada, sest siis oleks ta ikkagi päevakorral ja Riigikogu liikmetel oleks teada, et tema pärastlõunasel koosolekul võib arutamisele tulla.

O. Gustavson (stp): Teen ettepaneku, päevakorra 39-as punkt — maakonnanõukogude valimise seaduse täiendamise seadus — võtta 3-ks päevakorra-punktiks. See punkt oli nähtavasti eile kogemata päevakorrast välja jäänud ja täna on ta millegi pärast päevakorra lõppu paigutatud. See seaduseelnõu on tunnistatud kiireks, ja sellega peaks minu ettepanek põhjendatud olema.

K. Virma (stp): Teen ettepaneku, vahetada päevakorra 19-es ja 18-es punkt ja nimelt võtta punkt 19. 18-ks ja punkt 18. 19-ks punktiks. Lugu on järgmine. Riigikogu liikmete tasu- ja sõiduraha seaduse kohta peab enne selgus olema, kui selguvad tulemused, mis tekivad Riigikogu kodukorra muutmise seaduse vastuvõtmisega. Nii et siinkohal peaks järjekord teistsugune olema.

Juhataja **M. Juhkam**: Päevakorra kohta on järgmised ettepanekud tehtud: Rkl. Krass'i poolt, võtta päevakorra 1-ks punktiks komisjonide täiendavad valimised, rkl. Gustavson'i poolt — võtta päevakorra 39-as punkt — maakonnanõukogude valimise seaduse täiendamise seadus — 3-ks päevakorra-punktiks; rkl. Kornel'i poolt, võtta päevakorra 40-ks punktiks — Eesti panga tegevuse läbivaatamise komisjoni esitis: rkl. Virma poolt — ära vahetada päevakorra 18-es ja 19-es punkt.

Asun rkl. Krass'i ettepaneku hääletamisele, võtta päevakorra 1-ks punktiks komisjonide täiendavad valimised. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Asun rkl. Gustavson'i ettepaneku hääletamisele, võtta päevakorra 39-as punkt 3-ks punktiks. (Hääletatakse.) Poolt on 27 häält, vastu 22 — seega on ettepanek vastu võetud.

Asun rkl. Kornel'i ettepaneku hääletamisele, võtta 40-ks päevakorra-punktiks — Eesti panga tegevuse läbivaatamise komisjoni esitis. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Asun rkl. Virma ettepaneku hääletamisele, päevakorra 18-es ja 19-es punkt ära vahetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Päevakord on kindlaks määratud.

2. Komisjonide täiendavad valimised. Rkl. Krass'i poolt on ettepanek tehtud, valida kodukorra ja riigi majapidamise aruande komisjoni rkl. Krass'i asemele rkl. Porman. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Isiklikus asjas on sõna rkl. Jõeäär'il.

3. A. Jõeäär'i sõnavõtmine isiklikus asjas. **A. Jõeäär** (stp): Lugupeetud härrad rahva-saadikud! Isiklikus asjas sõna võttes pean kõigepealt tähendama, et asun seisukohal, et parlamendi liikmed sellel juhtumisel, kus nende isikut, kui poliitilise tegelase isikut puudutatud on, isikliku sõnavõtmise õigust ilmtingimata

tarvitama peavad, sest ei ole mõeldav, et Riigikogu liikmed tuleksid Riigikogus isiklikus asjas sõna võtma selle üle, kas neil perekonda on juurde kasvanud või mitte, vaid siin võib tegemist olla ainult poliitiliste õiendustega. Kui Riigikogu liikme kohta ilmuvad ajalehes ebaõiged teated, siis on siin koht õiendamiseks, seda enam sel juhtumisel, kui ajakirjandus ümberlukkamiseks oma veergudel ruumi ei anna. Täna „Päevalehes“ eilse Riigikogu koosoleku kirjelduses on minu isikliku faktilise märkuse puhul tähendatud muuseas, et õiendus, mille kohta mina sõna võtsin ja „Päevalehele“ saatsin, kuid mis seal ei ilmunud, olnud mingisugune sõimuartikkel ajaleht „Vaba Maa“ vastu. Selle kohta pean tähendama järgmist: „Päevalehes“ nr. 323 — 25. novembril 1925. aastal ilmus artikkel pealkirja all, „Ka seadusandlik töö“, kus mind isiklikult muuseas puudutati. Selle artikli kohta saatsin „Päevalehe“ toimetusse õienduse, kus ajaleht „Vaba Maast“ ühtki sõna sees ei olnud. Nii et „Päevalehe“ seletus selles asjas sugugi tõele ei vasta.

4. Rahaasjanduse komisjoni esitis kaitseliidu heaks võetava maksu seaduse täiendamise seaduse läbivaatamiseks määratud tähtaja pikendamise kohta.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja**: Kaitseliidu heaks võetava maksuseaduse täiendamise seaduse läbivaatamiseks oli rahaasjanduse komisjonile tähtajaks määratud 17. märts. Rahaasjanduse komisjon palub seda tähtaega pikendada kunni 24. märtsini, arvesse võttes, et valitsus ei ole jõudnud senni ajani oma seisukohta selle seaduse kohta võtta.

Aruandja **O. Gustavson** (stp): Ma paluksin aruandjat teatada, millal rahaasjanduse komisjon mõtleb käesoleva eelnõu läbi arutada ja Riigikogule esitada. Teatavasti on vanematekogu otsustanud, et Riigikogu juba reedel oma koosolekud lõpetab. Homme on neljapäev. Kui rahaasjanduse komisjon selle seaduse homme läbi arutab, siis on võimalik seda alles reedel paljundada ja välja jagada. Sellepärast on selgusetu, millal Riigikogu siis võimaluse leiaks seda seadust vastu võtta, — kas siis, kui ta juba laiali on läinud.

Aruandja **B. Oja**: Rahaasjanduse komisjoni poolt on määratud koosolek täna kell 3, kus see seadus arutamisele tuleb.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava ena-

musega on rahaasjanduse komisjoni esitis vastu võetud.

5. Maakonnanduse seaduse täiendamise seadus — II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **O. Gustavson** (loeb): Maakonnanduse seaduse täiendamise seadus.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Pealkirja poolt on 34 häält, vastu 16, seega on pealkiri vastu võetud.

Aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu sissejuhatav osa ühes §§ 10 ja 40.

Maakonnanduse seaduse („R. T.“ nr. 147/148 — 1920. a.) §§ 10. ja 40. täiendatakse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 10. Jaoskonna komisjonid seisavad koos vallanduse ja alevivolikogude poolt valitud neljast liikmest, kes eneste hulgast valivad esimehe ja sekretäri.

§ 40. Valimisedelid ning nende ümbrikud, mis maakonnakomitee poolt kindlaksmääratud kujul vastava maakonna kulul valmistatakse, saadetakse tähendatud komitee poolt tarvilikul arvul igale valla- ja alevivalitsusele, kes iga sisseantud nimekirja kohta ühe igale valijale mitte hiljem kui viis päeva enne esimest valimispäeva kätte toimetab. Kodanikele, kellel õigus on valimisedeleid saada, kuid neid saanud ei ole, antakse need jaoskonna komisjonidest valimiste toimetamise ajal.

6. Seaduse kodakondsuseta tööliste tööõnnetuste korral kindlustamise kohta — III lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja **J. Voiman** (loeb): Seaduse kodakondsuseta tööliste tööõnnetuste korral kindlustamise kohta.

Teen selle seaduse pealkirja kohta redaktsioonilise ettepaneku, nimelt võtta pealkirjaks: „Kodakondsuseta tööliste tööõnnetuste korral kindlustamise seadus“.

Juhataja **M. Juhkam**: Aruandja ettepanek kui redaktsiooniline, eraldi hääletamisele ei tule. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud.

Aruandja **J. Voiman** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu tekst.

§ 1. Tööstusliku tööseaduse (Sead. Kogu XI köide 2. jagu 1913. a. väljaanne) §§ 372. ja 541. (Riigikogu poolt 4. augustil 1923. a. vastuvõetud tööliste õnnetusjuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmisseadus „Riigi Teataja“ nr. 106, 1923. a. seadus nr. 84) ülesloetud ettevõtetes tegutsevatel kodakondsuseta isikutel, kes ei saa end varustada rahvuspassiga ja nende järeljäänud omastel on õigus tööõnnetuste puhul kindlustust saada ülemaltähendatud seaduse §§ 372. kuni 491. ja 541. kuni 597. ettenähtud alustel.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

7. Omavalit- Aruandja puudumisel
suste liitude jääb see päevakorrapunkt
seadus — III lu- praegu vahele
gemisel.

8. Riigiasutus- Üldkommissjoni aru-
te töö koonda- andja **A. Jõeäär** kan-
mise seaduse nab ette ja eraldi
maksvuse pi- hääletamisel võetakse
kendamise sea- vastu nähtava enamuse-
dus — III lu- sega seaduseelnõu
gemisel. pealkiri ja §§ 1 ja 2.

Riigiasutuste töö koon-
damise seaduse maksvuse pikendamise seadus.

§ 1. Riigiasutuste töö koondamise seaduse („R. T.“ nr. 15/16 — 1925. a.) maksvus pikendatakse kuni 1. aprillini 1927. a.

§ 2. Käesolev seadus hakkab maksuma tema vastuvõtmisega.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

9. Vene-Nõuko- Rahaasjanduse kom-
gude vägede missjoni aruandja **O.**
poolt tehtud **Liigand** kannab ette
sõjakahjude ja ja eraldi hääletamisel
rekvisitsiooni- võetakse vastu näh-
de tasumise tava enamusega sea-
seadus — III duse pealkiri ja §§ 1
lugemisel. kuni 3.

Vene-Nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude ja rekvisitsioonide tasumise seadus.

§ 1. Eesti vabariigi kassast tasutakse Eesti kodanikkudele ja neile juriidilistele isikutele, kelle asukoht kahjusaamise ajal oli praegustes Eesti vabariigi piirides, harilikus korras nõudmised Vene-Nõukogude valitsuse vastu, mis

tekinud Vene-Nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjudest või rekvisitsioonidest vabadussõja kestel praegustes Eesti vabariigi piirides.

§ 2. Kõik kahjusaajad, kes on § 1. tähendatud nõudmistega pööranud linna või maakonna sõjakahjude hindamise komisjonide või peakommissjoni poole kuni 1-se veebruarini 1923. a. ja kes soovivad kahjutasu saada Eesti vabariigilt, on kohustatud sellest teatama rekvireerimise ja sõjakahjude hindamise peakommissjonile kolme kuu jooksul, käesoleva seaduse maksmahakkamise päevast arvates.

§ 3. Peakommissjonile antakse õigus oma algatusel või tasunõudjate palvel käesoleva seaduse § 2. korras temale teatatud sõjakahjusid ja rekvisitsioone, mis peakommissjoni poolt enne selle seaduse jõusseastumist juba läbi vaadatud ja otsustatud, kuid tasumata, uuesti läbi vaadata ja otsustada.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

10. Maksvates Rahaasjanduse kom-
seadustes missjoni aruandja **K.**
ettenähtud ka- **Kornel** (loeb): Maks-
pitaali prot- vates seadustes ettenäh-
sendimäärade tud kapitaali protsendi-
muutmise sea- määrade muutmise seadus.
dus — III luge-
misel.

K. Tonkman (põl):
Lugupeetud Riigikogu liik-
med! Kui käesolev seadus

I lugemisel oli, siis võtsin ma selle seaduse kohta sõna ja näitasin, et käesolev seadus, kui ta Riigikogu poolt vastu võetakse, avaldab teatud mõju meie majanduse peale. Käesolev seadus tahab kindlaks määrata protsendi määra, mis rahaasutused laenude pealt võtta võivad. On täiesti päevaselge igapähele, kes meie rahvamajandust tähele paneb, et raha praegu liig kõrge protsendi eest laenata saab. (O. Liigand, rhv: Aga maapank?) Oodake, küll ma selle juurde ka tulen. Meie raha väljaandmise kord ja korraldus on arusaadavalt pankade käes, ja need reguleerivad seda, aga kui praegu aktsiapankade tegevuskapitaale tähele panna, siis selgub, et suur osa neist tegevuskapitaalidest on laenatud Eesti pangast ning laenatakse edasi, sealjuures kuni 50-%ni vahekasu võttes. See on liig kõrge vahekasu. Kui käesolev seadus praegu vastu võetakse, siis avaldab tema mõju, nagu oleks õige see seisukoht, et meil kapitaali protsent peab kõrge olema. Kõige halvem selle seaduse juures on see, et kõik raha kistakse selle seadusega maalt linna, sest põllumehed ei suuda nii kõrget

protsenti põllumajandusest välja teenida, kui see seadus ette näeb.

Härra Liigand küsib, kuidas on lugu maapanga seadusega, kuid mina ütlen selle juures üht, et härrad rahvaerakondlased on kolme näoga. Räägitakse, et inimesel on kaks nägu, näitab üht, näitab teist, aga härradei rahvaerakondlastel on isegi kolm nägu. Ühe näoga on nad Riigikogus ja näitavad siin, et see seisukoht on õige, teise näoga on nad selle seaduse juures ja ütlevad, et see seadus on õige ja kolmanda näoga on nad kuskil rahvakoosolekul. Missugune nägu õige on, jääb teadmata. Ka mina küsisin seda I lugemisel härra aruandjalt, kuidas seletab seda härra aruandja, kui praegu selle seadusega raha protsendimäär kõrgeks määratakse, kuidas saab siis vaba raha kokku võtta, millega maapanga pantkirju odava protsendiga osta võib, sest on ju arusaadav, et keegi ei lähe enese rahal odavamasse panka paigutama. Härra Kornel ütles, et maapanga asi olevat väga lihtne, et tuleb eelarve korras maapangale raha anda. Minu arusaamise järgi ei jõuta sellega kuigi kaugele, kui eelarve korras maapangale tahetakse raha anda. Minu arusaamise järgi tuleks meie majandus nii korraldada, et tema ise ennast reguleerida võib. Kui ühelt poolt odava protsendiga antakse maapangale raha eelarve korras ja teiselt poolt on rahaturu protsent kõrge, siis võidaks siin teatud spekulatsioon ellu kutsuda sellega, et ühelt poolt tahetakse maapanga poolt odavalt laene saada ja teiselt poolt neid kõrge protsendiga krediitasutustesse mahutada. Kas see on loomulik? Kui meie tahame oma rahaturgu reguleerida, siis on üheks tähtsamaks tingimuseks see, et meie rahaturg peab võimalikult ühesuguse protsendiga raha võimaldama, aga mitte, nagu härrad Liigand ja Kornel seda arvavad. (J. Jaanis, rhv: Aga härra Riigivanem on ka sellel arvamisel.) Kuulge, ma räägin praegu rahvaerakonnast, teie kolmenäoga poliitikast, kuidas teie selle seaduse juures talitate, et see seadus teile vastuvõetav on. Tahan sellepärast Teie rahapoliitikast rääkida, mida härrad Liigand ja Kornel pooldavad, et tuleb eelarve korras maapanga kaudu laene välja anda. Aga seda jäta- vad härrad rahvaerakondlased täiesti ütlemata, kuidas see hädaohtlik on. Mul oli juhus läinud pühapäeval kuulata härra Tõnisson'i kõnet Laiusel ja Jõgeval, ja seal seletas härra Tõnisson, et kõik rahaturu head küljed on rahvaerakonna teened, ei ole uut toonud ei härra Strandman'i valitsus ega keegi teine. Mina küsiks, kas see kaheksameheline rühmake suudab kõike seda teha, mis Riigikogus tehtud on, ning üheksakümmend kaks meest ei ole Riigikogus midagi teinud. Veel rohkem,

kui midagi halba on juhtunud, siis tulevad rahvaerakondlased ja ütlevad, vaadake, teised hääletasid meid üle, ei saanud midagi ära teha. Laiusel tehti kõik teised maha ja kõneldi, kuidas härra Kerem olla nii palju laene andnud põllumeestele, kuidas sellega olla Eesti riik ja põllumajandus üles ehitatud, kuid selle jättis härra Tõnisson ütlemata, et omast taskust ei saa härra Kerem ühtki penni välja anda, vaid selleks peavad vastavad seadused olema.

Kui härra Liigand ettepaneku tegi maapanga protsenti alandatult seaduses ette näha, vaidles sellele vastu aruandja Jürman, et seda kuidagi ei saa seaduses ette näha, meie rahaturu seisukorda arvesse võttes. Et riiklikust seisukohast ei või seda praegusel korral teha. Härra Tõnisson jättis ütlemata, kuidas nemad põllumeeste ettepanekud laenude suhtes Riigikogus tagasi lükkasid. Ta rääkis väga suurelt ja laialt, et vaadake, praegu on seadus Riigikogus ja tahetakse protsendimäär kindlaks määrata. Ja teie kõik, kes teie siin koos olete, teie peate selle kõik maksma, et ega kaupmees ega poodnik omast taskust ei maksa seda protsenti, vaid teie peate kõik neile kaupa ostes kinni maksma. Vaadake nüüd, kuidas seisukord on, öelge missugune nägu teil õieti on. On see teie seisukoht, et käesolev seadus peaks vastu võetama või on see teie seisukoht, mis Tõnisson Jõgeval ja Laiusel rääkis, et seda kõrget protsenti rahva käest võetakse, ja et teie peate selle kõik maksma. Või on see teie seisukoht, et maapank peab riigikassalt odavalt laenu saama, et siis spekulatsioon võiks, Vaadake, seda räägivad rahvaerakondlased ja nüüd tulevad nad Riigikogusse ja räägivad siin jälle teistmoodi. Missugune seisukoht nüüd teie õige seisukoht on? Olin sunnitud sõna võtma, et ära näidata rahvaerakondlaste kolme seisukohta. Kui eile hommikul Riigikogusse tulin ja käesolev seaduseelnõu II lugemisel arutamisel oli, siis olin kindlas lootuses, et rahvaerakondlased on oma seisukohta muutnud ja et härra Tõnisson tuleb ja need seisukohad Riigikogus väljendab, et praegu ei ole meil võimalik nii kõrget protsendimäära kindlaks määrata, ja oleks siis seaduses vastava ettepaneku II lugemisel teinud. Aga seadus võeti muutmatult II lugemisel vastu, ja rahvaerakond ei teinud ettepanekut seda protsendimäära vähendada. Aga miks siis lähete teie maale ja kõnelete, et teie olete väga paljuselle heaks teinud. See on ülekohus teiste erakondade vastu. Teie oleksite võinud seda siis kõneleda, kui teie oleksite siin protsendi alandamise ettepaneku teinud, ja kui Riigikogus 92 meest oleks teie ettepaneku tagasi lükanud, siis oleksite teie võinud öelda, vaadake, rahva-

erakond tahtis seda, aga teised olid selle vastu. Niimoodi ei saa asju ajada ja niiviisi ei või riiklikult mõtleja inimene rääkida, nagu seda härra Tõnisson tegi. Härra Tõnisson ütles, vaadake, rahvaerakondlased ja mina ei taha seda, et rahvast kurnataks, aga kus on Teie ettepanekud rahvamajanduse tõstmise kasuks? Teie olete rohkem rahvast maksu alla pannud, kui põllumehed.

Juhataja **M. Juhkam:** Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Liigand'il.

O. Liigand (rhv): Faktilise märkusena tahaksin tähendada niipalju, et härra Tonkman'i toonitamised siin, nagu oleks rahvaerakond toetanud seda seaduseelnõu ja pankade laenuprotsendi tõstmist, sugugi õige ei ole. See seadus ei ole esitatud rahvaerakondlaste rühma poolt, vaid on esitatud üksikute Riigikogu liikmete poolt. Nende hulgas on üks seaduseelnõu allakirjutajatest praegune Riigivanem härra Teemant, kes kuulub ka mitte rahvaerakonna, vaid põllumeestekogude rühma. (K. Tonkman, põl: Palun sõna.)

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! See härra Liigand'i väide ei võtnud rahvaerakonna ühte nägu mitte maha, vaid ta jääb ikka kolme näoga. (M. Laarman, põl: Paneb juurde veel.) Sest otsitakse nüüd ühest ja teisest kohast abi. Mina ei ole sugugi niiviisi rääkinud, et ühed või teised seisukohad õiged ei ole, vaid mina tõin ette need andmed, mis rahvaerakondlased Riigikogus kõnelevad, ja teised seisukohad, mis „Postimees“ kirjutab. Niisugust demagoogiat ei või teha teiste arvel.

Juhataja **M. Juhkam:** Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Kornel:** Ma pean ütleva, et mina võin härra Tonkman'i kõne selle osa peale vastata, mis puutub otseseed käesoleva seaduseelnõu juurde, kuid kõne selle osa peale, mis oma kuju poolest kuulub valimiseelsete kihutustööde hulka, ei pea ma tarvilikuks vastata. Härra Tonkman ei tõlgitsenud minu ütelist selle seaduse II lugemise lõpusõnas õieti. Härra Tonkman küsis minu käest, kust saab maapank omale raha. Selle peale vastasin temale: Teie teate seda sama hästi, kui mina, et esialgu saab maapank oma kapitali eelarve korras. Selles asjas oleme vististi kõik ühel arvamisel, et alguses asi teisiti ei lähe. See oli kõik. Mis puutub härra Tonkman'i sõnavõtmisesse üldiselt, siis on mulle arusaamatu, mis ta sellega praegu seaduse muutmise

juures tahtis öelda, sest mingisugust ettepanekut ta ei teinud. (K. Tonkman, põl: Ma ootas, et Teie pidite tegema!) Ainuke härra Tonkman'i väide, mis õieti selle seadusega ühenduses seisab, on see, et see seadus meie majanduselu peale mõju avaldab. Kahtlemata on see nii. Teen ettepaneku, seaduse pealkiri vastu võtta.

Juhataja **M. Juhkam:** Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 6 häält, vastu 17, seega on seaduseelnõu pealkiri tagasi lükatud.

Aruandja **K. Kornel.** (loeb):

I.

Balti tsiiviilseadustiku § 3426.; Vene tsiiviilseadustiku §§ 589., 641., 2021., 2022.; hangete ja töövõtete seaduse § 208. p. 4; veksliseadustiku §§ 50., 53., 55. ja 100. ettenähtud protsendimäär muudetakse kuuest kümneks; kooperatiivliikude ühisuste ja nende liitude seaduse § 12. ettenähtud protsendimäär — kaheksast kaheteistkümneks ning riigiärimaksu seaduse § 519. p. 1. lit. „Л“ ja rahukohtunikude karistusseadustiku § 180.—2. ettenähtud protsendimäär kaheteistkümnet viieteistkümneks, kusjuures viimase protsendimäära hulka loetakse kakkomisjonitasu, olgu ta määratud kindlas summas või protsentides.

Juhataja **M. Juhkam:** Asun seaduseelnõu I osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I osa tagasi lükatud.

Aruandja **K. Kornel:** Minu arvates, kuna seaduseelnõu I osa, kui sisuline osa on tagasi lükatud, ei oleks mingit mõtet seaduseelnõu II osa hääletamisele panna. Aga kuidas soovitakse? (Loeb):

II. Käesolev seadus pannakse maksma kaheks aastaks.

Juhataja **M. Juhkam:** Asun seaduseelnõu II osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu II osa tagasi lükatud.

II. Hoolekandekohtute kaotamise seadus — I lugemisel.

Üldkommisjoni aruandja **A. Jõeäär:** Lugupeetud rahvasaadikud! Käesolev seaduseelnõu on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud, ja selle järgi kaotatakse ära hoolekandekohtud, mis 1920. a. maakonnalinnades sisse seati. Neile kohtutele alluvad praegu

kõik vaestelaste asjad, kus varanduse väärtus ulatub üle sajatuhande marga, kuna väiksemad asjad kunni sajatuhande margani alluvad maal valla hoolekandekohtutele ja linnades linna vaestelastekohtutele. Vabariigi Valitsus on arvamisel, et erilist vajadust nende hoolekandekohtute järele maakonnalinnades ei ole. Neis asjades, kus varandused asuvad valla piirides, on kohtutel, mis kaugel asuvad, raske hoolekandjate tegevust kontrollida ja otstarbekohasem oleks, kui hoolekande asjad, nagu endistel aegadel, alluksid kas valla või linna vaestelastekohtutele. Seaduse vastuvõtmisega oleks võimalik ka koosseise vähendada. Üldkommisjon seaduseelnõu arutades ühines Vabariigi Valitsuse motiividega, ja üldkommisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär:** Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalisest vaheajast mitte kinni pidada.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Aruandja puudumise tõttu jääb vahele päevakorra 10-nes punkt — seadus krediidi määramise kohta riigi keskasutustele.

12. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 1/2—1923. a.) § 1. täiendamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel:** Käesoleva seaduseelnõuga tõstetakse riigikontrollis kolme ametniku palgaastmed, nimelt riigikontrollnõukogu asjadevalitseja palk ühe astme võrra, riigikontrollis tegutseva pangarevidendi oma — 2 astme võrra ja peale selle üldosakonna juhataja palk. Põhjenduseks olgu öeldud järgmist: Riigikontrollis töötava pangarevidendi praegune palk on 18.000 marka. See on sedavõrd väike, et selle eest riigikontrollil ei ole võimalik түседат pangategelast saada pankade revideerimiseks. Siin peaks tõstmise tarvidus käegakatsutav olema. Peale selle on osakonna juhataja töö kaunis vastuturikas ja praeguse vähese tasu juures on rakke kohast jõudu saada. Käesolev seaduseelnõu esialgu ei kutsu välja lisakulusid, kuigi see tõstmine isenesest läheks maksma riigile aastast 220 tuhat marka. Selle summa katab riigikontrolli palga krediidi § 1. lit. c-st ja

samas paragrahvis litera a, võimalikkudest ülejääkidest ajutiselt vabade kohtade arvel. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. Ühtlasi teen täiendava ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalisest tähtajast mitte kinni pidada.

Juhataja **M. Juhkam:** Panen seaduseelnõu I lugemisel hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja poolt on tehtud ettepanek, käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalisest vaheajast mitte kinni pidada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

13. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkommisjoni aruandja puudumise pärast täidab aruandja kohuseid üldkommisjoni esimees Jõeäär.

Üldkommisjoni aruandja **A. Jõeäär:** Lugupeetud rahvasaadikud! Käesolev seaduseelnõu esitatakse Vabariigi Valitsuse poolt järgmistel motiividel: Riigikogule esitatud „siseministeeriumi administratiivosakonna asutamise seaduse“ ning siseministeeriumi 1926./27. a. eelarve ettepanekus on ette nähtud kolme siseministeeriumi senni iseseisvalt tegutseva osa: keskasutuse, administratiivasjade peavalitsuse ja omavalitsusasjade peavalitsuse ühendamise administratiivosakonna alla. Ühenduse ümberkorraldamisega ja koosseisude muutmiselega on mõne uue koha loomine, mis maksvas palgaseaduses ette nähtud pole: need on peasekretäär, palgaga 27.000 mk. kuus, osakonna direktor, palgaga 25.200 mk. kuus ja abidirektor, palgaga 21.600 mk. kuus. Üldkommisjon arutas selle seaduseelnõu läbi ja ühines valitsuse poolt ettetoodud motiividega ning paneb ette, see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta, seda enam, et Riigikogu poolt on eelarve vastu võetud ja vastavad uued nimetused eelarves vastu võetud.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär:** Teen ettepaneku, seaduseelnõu II lugemisele võtta ilma kolmepäevase vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

14. Seadus eripõhikirjade ja põhimääruste alusel tegutsevate riiklikkude ettevõtete ja asutuste, samuti üksikute riigiasutuste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitalide kulude ja tulude 1926./27. a. erieelarvete kinnitamise kohta — I lugemisel.

Sõna on aruandjana eelarve-komisjoni esimehel rkl. Martna'l.

Eelarve-komisjoni aruandja **M. Martna:** Vabariigi Valitsuse ettepanek oli eelarve-komisjonis arutamisel, ja eelarve alamkomisjon tegi eelarve üldkomisjonile ettepaneku, et eelarves oleks niisugune määrus vastu võetud. Eelarve-komisjon ei olnud sellega nõus, et ta seda teema peab ja võttis vastu seisukoha, et Vabariigi Valitsus ise peaks Riigikogule niisuguse ettepaneku teema, nagu nüüd on sündinud. Ma võin eelarve-komisjoni nimel niipalju öelda, et eelarve-komisjon selle põhimõttega päri oli. Eelarve-komisjon ei võinud seda oma asjaks teha, vaid jättis selle Vabariigi Valitsuse asjaks. Kui ma, nagu aruandja, siin rääkida võin, siis teen ma ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **M. Martna:** Teen ettepaneku, seaduseelnõu II lugemisele võtta ilma kolmepäevase vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

15. Seadus Eesti ja Ameerika Ühisriikide vahelise sõprus-, kauba- ja konsulaarlepingu kinnitamise kohta — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Martna:** Rahaasjanduse komisjon paneb ette Eesti ja Ameerika Ühisriikide vahelise sõprus-, kauba- ja konsulaarlepingu kinnitamise seadus kinnitada. Leping on Washingtonis 23. detsembril 1925. a.

alla kirjutatud. Lepingu sisu kohta on selgust kirjas öeldud, et see kaubandus sõprusleping on teiste niisuguste lepingute eeskujul kokku seatud, temal on ainult väikesed lahkiminekud teistest. On enamsoodustuste alusel

kokku lepitud, ja sealjuures on reservatsioon, mis Eesti teistegi niisuguste kaubalepingute juures enesele on jätnud, nimelt see reservatsioon, et tal oma naaberriikidega erikokkulepe olemas, mis käesoleva lepingu läbi puudutatud ei saa, Eesti, Läti, Soome, Leedu ja Venemaa vastu.

Mis selle lepingu üksikasjalisse sisusse puutub, siis võib öelda, et artikkel I. väljendatud põhimõtted annavad lepingule iseloomustava ilme, mille tõttu artikkel kogu lepingule põhipaneva tähtsusega on. Ta algab eeskirjaga, mis kummagi lepinguosalise kodanikkudele kindlustab õiguse teise lepinguosalise territooriumile tulla, seal reisida ja asuda. See lause, mis ka Saksa-Ühisriikide lepingus leidub, paistis Ühisriikide senatile liiga kategooriline olevat, mille tõttu senat lepingu kinnitamisel otsustas seda täiendada järgmise reservatsiooniga: „Ükski eeskiri käesolevas artiklis ei pea puudutama kummagi kõrge lepinguosalise maksvaid seadusi väljamaalaste sisserändamise alal, ega kumbagi lepinguosalise õigust niisuguseid seadusi maksma panna.“ See lause väljendab neid kitsendusi, mis Ameerikas sisserändamise vastu maksma on pandud. Kui eelpool öeldakse, et lepinguosalise kodanikkudele kindlustatakse õigus teise lepinguosalise territooriumile tulla või asuda, siis ei anna see õigust töölistele sisse rännata, vaid selle kohta jäävad maksma eriseadused, mis kummagil pool maksvad on. Sama lause paigutati Ühisriikide poolt meile esitatud kavasse, nii nagu ta praegu Riigikogule esitatud on. Võrreldes nüüd artikli esimest lauset sama artikli viimase lõikega, võib otsusele jõuda, et väljaspool sisserändamist on sissesõit vaba, mille tõttu meie poolt ette pandi, kas või lõpuprotokollis ära määrata, et kummagil lepinguosalisel on õigus mitte ainult sissesõitu piirata, vaid tarbekorral ka „soovimata väljamaalasi“ maalt välja saata. Küsimuse arutamisel Ühisriikide välisministeeriumis peetud koosolekul, 11. novembril 1925. a., seletasid Ühisriikide esitajad, et sõna „sisserändamine“ — immigration — tarvitatakse nende poolt alati kõige laiemas mõttes, nii et ka mõiste „sissesõit“ selle alla käib, ning et maalt väljasaatmise õigust nende poolt riigivõimu alaliseks õiguseks peetakse, mis sugugi vastolus ei seisa artikkel I esimese lause eeskirjaga. Arusaamatuste ärahoidmiseks otsustati siiski viimase lõike reservatsiooni teksti muuta, paigutades sõna „artiklis“ asemele sõna „lepingus“, missugusel kujul see lõige lepingu teksti ka sisse võeti. Ettetoodud deklaratsiooni arvesse võttes, ei või selle artikli esimese lause kui ka sama artikli viimase lõike vastuvõtmine raskusi sünnitada.

Artikli teise lausega kindlustatakse lepinguosalistele kodanikkudele õigus teise lepinguosalise territooriumidel südametunnistuse ja usuvabadust kasutada. Seda eeskirja täiendatakse artikkel V, mis meie poolt vastu võeti, kuid parandusega, mille järgi seal nimetatud õpetused ja usulised kombes ei tohi vastolus olla mitte ainult „avaliku kombusega“, vaid ka „avaliku korraga“. Selle täienduse sihiks on näidata, et artiklis ettenähtud usutalituste õigust võib kasutada ainult kooskõlas asukoha riigi seadustega, nii et näiteks Eestis võivad Ühisriikide kodanikud oma õigusi sel alal kasutada ainult korras, mis ette nähtud seaduses usuühingute kohta, see käib õieti usuühingute seaduse artiklite 9. ja 10. kohta. Sellejuures võiks meelde tuletada, et Ameerikas on usulahkused, mille vastu Euroopas võideldakse. Üks nendest usulahkudest oleks mormoonid, kes on küll ristiinimesed, kuid kelle usutunnistuse järgi mitmenaisepidamine harilikuks korraks peetakse, ning selle usulahu vastu on Euroopa riigid võidelnud, ja ma usun, et mormoonide õpetust ka Eestisse sisse ei võiks lasta. Ma arvan, et siin sellega, et „usulised kombes ei tohi vastolus olla mitte ainult avaliku kombusega, vaid ka avaliku korraga“, on mõeldud ka seda mormoonide õpetust. Mina ei hakka seda siin ligemalt seletama, vaid lepin küsimuse puudutamisega.

Tagasi tulles lepingu esimese artikli juurde näeme, et artikli järgmised laused kindlustavad lepinguosalistele kodanikkude õigusi kaubanduse, tööstuse jne. alal; ühtlasi on aga Eesti ettepanekul artiklisse sisse võetud reservatsioon mõne teatud kutse kohta, mis reserveeritud oma kodanikkudele. Selle reservatsiooni sissevõtmisega on ka see osa artiklist meile vastu võetav. Iseenesest mõista, et Ameerika selle reservatsiooni vastu ei ole.

Mis puutub kinnisvara omandamise õigusesse, siis jätab leping selle vastava maa seadusandluse otsustada; see asjaolu ei leia lepingus otsekohest väljendust, kuid teiselt poolt ei räägi leping sõnagi sama õiguse andmisest teise lepinguosalise kodanikkudele, kuna neile ainult maa rentimise õigus antakse, sest et mõne osariigi seadused maa-ostuõigust väljamaalastele selgelt keelavad, näiteks Kalifornia. Peale selle on lepingu artikkel IV ette nähtud, et kui kummagi lepinguosalise kodanik päranduse teel omandab kinnisvara teise lepinguosalise territooriumi osas, kus seaduse järgi väljamaalastele kinnisvarade pidamine keelatud, siis peab ta selle kolme aasta kestel likvideerima. Nii on ka see küsimus lahendatud kooskõlas meie seaduse nõuetega. Artikli teine lõige, mis kindlustab lepinguosalistele

kodanikkude rahvusliku käsitluse maksude alal, väljendab põhimõtte, mis sisaldub Eesti poolt varemalt sõlmitud lepingutes.

Ühenduses järgmise lõikega tõusis päevakorrale cautio judicatum solvi ja vaestele maksuta kohtuliku abiandmise küsimus. Lõikes eneses ei leidu sõnagi nende küsimuste kohta, kuna siiski tarvis oli nii või tesiti nende asjus seisukohta võtta. Loomulikult oleks kõige otstarbekohasem olnud küsimust lahendada samasuguse kokkuleppe sõlmimise teel, nagu Eesti ja Rootsi vahel, kus ette nähtud, et mõlemad pooled võtavad tarvitusele Haagi konventsiooni tsiviilprotsessi kohta 17. juulist 1905. a., kuid Ühisriigid, kes selle konventsiooni osalised ei ole, ei pidanud võimalikuks seda teed käia. Teiselt poolt raskendas küsimuse otsustamist asjaolu, et Ühisriikide seadusandlus ei ole ühtlane, ja kuna mõnes osariigis väljamaalasi võidakse cautio'ist judicatum solvi vabastada ning vaesed võivad maksuta kohtu abi paluda, siis ei ole teistes osariikides seda õigust väljamaalastele antud. Selle tõttu otsustati lisaprotokollis esiteks ära tähendada, et mõlemad küsimused jäävad lepingust välja, ning et nende küsimuste asjus tuleb käia kummagi riigi seadusandluse järgi. Ühtlasi otsustati mõlema küsimuse suhtes tarvitusele võtta vastastikuse põhimõtte, ja nende Ühisriikide osariikide suhtes, kus see õigus väljamaalastele antakse, on kokku lepitud, et neis alaliselt elavatel Ühisriikide kodanikkudel on õigus kasutada kõnealolevaid eesõigusi. Kuna järgmises lõikes ette nähtud küsimus kodanikkude varanduse kaitse kohta ei nõua erilist seletust, siis võib kokkuvõetult öelda, et artikkel I on meile täiel ulatusel vastuvõetav.

Artikkel II kindlustab lepinguosalistele kodanikkudele rahvusliku käsitluse kahjutasu saamise alal juhtumistel, kui nende surma või vigastuste korral asupaiga riigi seadustes sarnane tasu ette nähtud. Kuna selle põhimõtte maksmapanek Eesti huvides seisab, tuleb seda artiklit täiesti vastuvõetavaks pidada.

Mööda minnes artikkel III, kus eluruumide puutumatus suhtes kindlustatakse rahvuslik käsitlus, kui ka artikkel IV ja V, mille kohta eelpool juba sõna võetud, tuleb tähendada, et artikkel VI omapärane redaktsioon on tingitud Ühisriikide oludest; arvesse võttes, et ka Eestis naturalisatsiooni asjus umbes samasugune kord maksev, see on, et naturalisatsiooni korral palve esitamisest kunni palve läbivaatamiseni peab mööduma aastane tähtaeg, siis võib seda ka meie oludes vastuvõetavaks tunnistada. Eriti tuleb siin alla kriipsutada, et artiklis on ette nähtud 60-päevane tähtaeg, mille kestel isikud, kes kodakondsuse

omandamise palve esitanud, on õigustatud takistamata maalt lahkuma. Nende artiklitega lõpeb lepingu osa, mis käsitleb lepinguosaliste kodanikkude otsekohesteid õigusi ja kohustusi.

Järgmised artiklid VII—XI puudutavad otsekohe sisse- ja väljaveo- ning laevanduse küsimusi. Nendest kordab artikkel 7. seda, milles juba 2. märtsil 1925. a. vahetatud nootetes kokku lepitud, ja siis hakkab harilikku enamsoodustust tollide alal reservatsioonidega Eesti poolt Läti, Leedu, Soome ja N. S. V. Liidu suhtes ning Ühisriikide poolt tema kaubanduse suhtes oma asumaadega ja Pannamaa kaanali piirkonnaga. Siiski tuleb artikli viiendat lõiget eraldi vaadelda. Lõige sisaldab meie seisukohalt iseenesest mõistetava põhimõtte, et kõik kaubad, mis ühe lepinguosalise territooriumidele tohib sisse vedada tema oma lipu all sõitvatel laevadel, tohib sinna vedada ka teise lepinguosalise laevadel, kusjuures niisugustelt kaupadelt võetav toll peab mõlemal juhtumisel ühesugune olema. Selle artikli iseärasus seisab selles, et lepingu artikkel 29 järgi on selle lõike kui ka artiklite IX ja XI maksvuse aeg piiratud ühe aastaga; kui neid selle aja möödumisel ei tühistata, kaotavad nad maksvuse 60 päeva pärast seda, kui üks lepinguosalistest seadusandlikul teel paneb maksma korra, mis nendega kooskõlas ei ole. Kui nüüd arvesse võtta, et artikkel VII viies lõige ja artiklid IX ja XI õieti kõik sisaldavad, mis lepingus laevanduse kohta ette nähtud, siis on selge, et nende tühistamisel jääb maksma ainult üldine enamsoodustus. See eriline kord, mis nende artiklite kohta maksma pandud, moodustab nõndanimetatud teise reservatsiooni, mis senat Ühisriikide-Saksa lepingu kinnitamisel on vastu võtnud, ja põhjust tuleb otsida sellest, et Ameerika-Ühisriikides on praegu kihutustöö käimas oma laevanduse toetamise kasuks; nõutakse esimeses jões sadamamaksude alandamist oma-ama laevadele, ja, mis palju huvitavam, tolliliste soodustuste andmist neile kaupadele, mis sisse veetakse Ühisriikide omal laevadel. Viimane mõte, mis ajalooliselt hästi tuntud, on iseenesest suure tähtsusega, kuid vaevalt võib oodata ta teostamist lähemas tulevikus, seda enam, et Ühisriikidel sarnasel juhtumisel tuleksid enne kõik varem sõlmitud lepingud revideerimisele võtta, mis palju aega nõuab, kuna vahepeal mingi rahuldav modus vivendi igatahes leitakse. Mis puutub laeva mõtikirjade vastastikusse tunnustamisesse, siis on ette nähtud selle kohta lähemas tulevikus erikokkulepe sõlmida nootete vahetamise teel.

Artiklid XII ja XIII käivad aktsiaseltside ja muude ühingute kohta ning vajavad vaevalt erilisi seletusi. Siiski tuleb tähendada, et

artikli XIII viimase lõikega pannakse maksma enamsoodustuse põhimõtte teatavate maapõuevaranduste kasutamise tingimuste kohta riigimaadel; nende hulgas on ka õlikivi nimetatud. See lõige vastab täiesti samasugusele lõikele Saksa-Ühisriikide lepingus.

Artikkel XIV käsitleb kaubareisijate ja kaubamustrite küsimust, mille kohta samuti enamsoodustuse põhimõtte maksma pannakse. See käib ka kaubareisijate nõutavate legitimatsioonide kaartide kohta, nagu see eriliselt lisaprotokollis ette nähtud.

Viimaseks artikliks, mis veel lepingu kaubanduse kohta käivasse osasse kuulub, on artikkel XV, mis sisaldab tarvilikke eeskirju transiidi kohta.

Järgmine lepingu osa, kuhu kuuluvad artiklid XVI kuni XXVII, on pühendatud konsulaarküsimustele. Siin tuleb eeskätt tähelepanu juhtida, et lisaprotokollis on mahutatud erieeskiri mõiste „Konsul“ tähenduse ja ulatuse kohta, mis vastab meie poolt varemalt sõlmitud lepingus tarvitatud definitsioonile. Sisuliselt ei too see osa midagi uut, millega see erineks Eesti poolt varem sõlmitud lepingutest, välja arvatud kaks küsimust, mis sugustel tuleb lähemalt peatuda. Esiteks on lõpuprotokollis ette nähtud, et vabastusmaksudest, mis artikkel XVIII konsuli suhtes ette on nähtud, laiendatakse ka konsulaarametnikele peale, kuid arvul, mis iga konsulaadi kohta üle viie ei tohi tõusta. Teiseks on päranduse alal küll ette nähtud, et konsulil on õigus ilma erivolituseta äraolevate pärijate õigusi kaitsta, kuid konsuli õigusest vallasvara üle võtta ja oma saatja riigi seaduste järgi seda pärijatele edasi toimetada, ei lausu leping midagi, sest Ühisriikide seadusandluse põhjal on pärijate kinnitamiseks ainult päranduse avanemise asukoha riigi kohus asjaomane. Siiski on ka see saavutus samm edasi, sest senni puudub Eesti konsulil tarvilik alus pärijate huvide kaitsmiseks.

Lepingu lõpuartiklil peatumata, mille hulgast artikkel XXIX viimase lõike peale juba eelpool tähelepanu juhtitud, võib öelda, et käesolevat lepingut tuleb käsitleda kokkuleppena, mis ainult loogiliselt täiendab ja üksikasjalisemalt kindlaks määrab praegu juba maksva korra; siiski on mõnes küsimuses, mis senni ad hoc lahendada tuli, uue lepinguga selleks kindel ja Eesti huvidele vastav alus pandud. Sellest seisukohalt välja minnes pean lepingut sisuliselt Eestile vastuvõetavaks ja soodsaks, ning soovitan täiesti lepingu kinnitamise seaduse heakskiitmist ja vastuvõtmist.

Artiklile on alla kirjutanud härra Piip.

Kui ligemalt selle peal tahaksime peatuda ja mõõdupuud otsida, kui suur on Eesti kaubavahetus Ameerikaga, siis võib olla, et kaubavahetus väga suur ei ole. Aga ometi on võimalused olemas, et see laieneb. Ameerika-Ühisriigid on juba praegu meie paberile üsna hea turg, ja välisminister arvab koguni, et seal samuti teistele kaupadele, isegi kiutööstuse kaupadele võib turgu leida. Meie tsement on Ameerikas juba teatava määrani turgu leidnud. Eeldatakse, et isegi meie koduse käsitöö produktid seal turgu võiksid leida. Kõike seda ja Ameerika majanduslikku suurt tähtsust silmas pidades, teen rahasjanduse komisjoni nimel ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **M. Martna:** Teen ettepaneku, edaspidisel seaduseelnõu arutamisel kodus korras ettenähtud kolmepäevalist vaheaega I ja II lugemise vahel mitte pidada.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

**16. Alkoholi-
kaupade sala-
veo vastu võit-
lemise kon-
ventsiooni,
selle lõpupro-
tokoll ja Eesti,
Soome ning
Nõukogude
Sotsialistlik-
kude Vabariik-
kide Liidu
vahelise kont-
rollivööde kok-
kuleppe kinni-
tamise seadus
— I lugemisel.**

Väliskomisjoni aruandja **M. Martna:** Vabariigi Valitsus esitab Riigikogule seaduse alkoholi kaupade salaveo vastu võitlemise konventsiooni, selle lõpuprotokoll ja Eesti, Soome ning Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahelise kontrollivööde kokkuleppe kinnitamise kohta. Nagu Riigikogu liikmed väga hästi teavad, on alkoholi salavedu Balti merel õige laialdane, ja Soomemaa oli sellest juba kauemat aega huvitatud, et salaveole piiri panna.

Alates 1922. aastast on selle konventsiooni üle korduvalt läbirääkimisi peetud Soome algatusel. Kuigi Soome ettepanekud Eesti valitsuse poolt heatahtlikult arutamisele võeti, ei andnud läbirääkimised siiski tagajärgi. Mõjuvaks põhjuseks sellele oli asjaolu, et niisuguse konventsiooni sõlmimine ainult Soome ja Eesti vahel oleks võinud küll Eesti legaali kaubandusele kahju tuua, salaveo mahasurumise alal aga vaevalt tagajärgi oleks andnud, kuna kõik teised Balti riigid oleksid

igasugustest kohustustest vabaks jäänud. See asjaolu andis põhjust Oslo, see tähendab Kristiaania konverentsi kokkukutsumiseks 14. kuni 17. juunil 1923. aastal, millest osa võtsid Taani, Norra, Rootsi, Soome, ja Saksamaa. Eesti mitte. See asjaolu andis Soome valitsusele põhjust uue konverentsi kokkukutsumiseks Helsingis, millest peale eelpool nimetatud riikide osa võtsid ka Eesti, Läti, Leedu, Poola ja Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu esitajad. Uuel konverentsil 24. novembrist — 4 detsembrini 1924. aastal, töötati välja konventsiooni kava, mis osavõtjate riikide esitajate poolt oma valitsustele esitati ja veidi muudetud kujul moodunud aastal 14. kuni 19. augustini Helsingis peetud konverentsil alla kirjutati — 19. augusti 1925. a. konventsiooni tekst, kui ka selle eestikeelne tõlge on seaduseelnõule juurde lisatud. Konventsiooni sõlmimise lugu on Riigikogu oma üksikute esitajate isikus suure huviga jälginud. See väljendus kõige selgemini märgukirjas, mis Vabariigi Valitsusele selles asjas 28. novembril 1924. aastal esitati.

Seletuskiri on Riigikogu liikmetele kätte antud, ja mina ei taha teda kõike ette lugeda. Ma juhin ainult mõne üksiku asjaolu peale tähelepanu, et selles konventsioonis on jookide sisaldavus — näiteks veinide suhtes, mis alla 18% alkoholi sisaldavad, ja õlu, mis alla 12% sisaldab, ei käi keelu alla, nii et see konventsioon ei ole alkoholiliste jookide, kui sarnaste vastu sihitud, vaid on kangete jookide, piirituse, konjaki ning teiste niisuguste vastu sihitud. Selle alla ei kuulu aga denatureeritud piiritus ega polituur. Tähtis on veel selle konventsiooni kaudu lubatud laevade suurus, mis viina vedada võivad. On kindlaks määratud, et niisugused laevad ei tohi alla 100 netto registertoni suured olla. See Eestit ei puuduta, sest Eestis on maksev juba 19. aprillist 1921. aastast peale identne määrus, kus koguni 200 registertoni alammäärana ette nähtud.

Ma eeldan, et Riigikogu liikmed seletuskirjaga tuttavad on, niisama ka selle juurde lisatud kirjaga, mis Riigikogu liikmete poolt on esitatud, ja juhin Riigikogu liikmete tähelepanu ainult veel selle peale, et Soomes praegu selle konventsiooni kokkuleppe vastuvõtmist või kinnitamist Eestis väga oodatakse. Soome parlamendis on sellekohane arupärimine esitatud, ja mina arvan, et meie selle konventsiooni kinnitamisega niihästi iseenestele kui ka teistele Balti riikidele vastu tuleme, sest selle seadusega on niihästi ühelt kui teiselt poolt, nii meie kui ka kogu Balti mere riikide vaheline alkoholiliste jookide salavedu Balti merel kitsendatud, mida kitsendada võib ja kitsen-

dama peab. Seda arvesse võttes teen ettepaneku, käesolev seadus I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seadus I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **M. Martna:** Ma teen selle seaduse kohta veel ettepaneku, loobuda 3-päevasest vaheajast seaduse I ja II lugemise vahel, mis kodukorras ette nähtud.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Riigikogu tuleb tagasi 10. päevakorrapunkti juurde.

17. Seadus krediidi määramise kohta riigi keskasutustele — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Masik:** Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Seadus krediidi määramise kohta riigi keskasutustele näeb ette mõningaid krediidi avamisi selle kolme kuu jooksul, mis meil eelarve-seaduse järgi kuulub erikorra alla. Nimelt näeb eelarve-seadus ette, et tähtajal, 1. jaanuarist kuni 1. aprillini võib Vabariigi Valitsus teha kulusid vastavalt läinud aasta eelarvele, samuti alg- kui ka lisaelarvele. Vahepeal on aga selgunud tarvidus mõningate krediitide järele, mis läinud aasta eelarves ette ei olnud nähtud.

Nimelt on vastava seaduse järgi 1. jaanuarist piirituse tshekid ära kaotatud ja vastav sissetulek tshekkide pealt, mis läks heategevaks või omavalitsuse toetuse otstarveteks, on ära jäänud. Vastavalt sellele on 1926./27. aasta eelarvesse võetud summa, mis otsekohe välja antakse heategevaks otstarbeks ja omavalitsustele toetuseks. Arvesse võttes, et aga 1. jaanuarist need toetused ära jäid, kuid selle kolme kuu jooksul riigil tshekimaksu arvel sissetulekud on, on arusaadav, et tuleks vastav krediit avada riigikassast selle summa väljamaksmiseks. 1926./27. aasta eelarves on määratud sissetulekute kompenseerimiseks viinatshekkidest omavalitsustele, Punasele Ristile, samuti kindral Laidoner'i kapitaalile jne. 72 miljonit. Vastavalt sellele sissetulekule teeks üks neljandik 18 miljonit marka, mis on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõus ära jaotatud omavalitsuste kui ka nende asutuste toetuseks. Esitatud seaduse esimene osa näebki ette selle krediidi jaotuse.

Teine osa on seotud maapanga asutamise-ga. Maapank asutati teatavasti vastava seadusega ja käesolev seadus näeb ette, et

maapanga põhikapitaal määratakse 100 miljonit marka. 1926./27. aasta eelarves seda summat ette nähtud ei ole, sellepärast, et valitsusel kavatsus on maapanka 1. aprilliks avada, ja sel alusel ongi valitsus ette pannud vastavat krediiti määrata. Et aga läinud aasta eelarves jällegi vastavaid väljamineku-punkte ei ole, siis peab selle krediidi seadusandlikus korras avama. Rahaasjanduse komisjonis tõusis küsimus nende selles tarvilikkude tulude kohta, kus selgus, et tulud saavutatakse teiste krediitide kokkühoidmise teel, nii et siin välja ei minda neist piiridest, mis eelarve-seadus ette kirjutab. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Aruandja **E. Masik:** Teen ettepaneku selle seaduse I ja II lugemise vahel kolme-päevalist vaheaega mitte pidada.

Juhataja **M. Juhkam:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

18. Konventsiooni kinnitamise seadus Eesti, Latvija ja Sotsialistlikkude Nõukogude Vabariikide Liidu vahel reisijate ja kaubaveo raudtee otseühenduse üle — I lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja **A. Anderkopp:** Austatud Riigikogu liikmed! Eesti riigil on Nõukogude Vabariigiga olnud kokkuleppeid terve rida raudtee otseühenduse korraldamise kohta. Kokkulepped on pärit osalt 1921., osalt 1923. aastast. Kuna vahepeal aga tarvidus on tõusnud neid norme, mis tarvitusel olnud, kooskõlastada nende normidega, mis Lääne-Euroopas maksavad, on kolme riigi—Eesti, Vene ja Läti—esitajad Riias läinud aasta lõpupoole kokku leppinud, et kodifitseerida neid norme, mis meil senni üksikasjaliste konventsioonidega maksma pandud, ja vastu võtta uus konventsioon, mis selle reisijate-, kauba- ja багаashiveo ühenduse lõpulikult kindlaks määraks, kooskõlas nende normidega, mis Lääne-Euroopas maksmas on. Selle konventsiooni vastuvõtmisega kaotavad loomulikult oma maksvuse eelmised konventsioonid, mis sellega liigseks muutuvad.

Kuna kõigi kolme riigi valitsused arvamisel olid, et kiires korras on tarvis maskma panna see uus kord, mis ainult mõnes asjas lahku läheb vanast ja mis täpse korra ette näeb eriti багаashiveo kohta, siis on kõik need kolm riiki oma valitsuste kaudu otsusele tulnud,

et juba enne käesoleva konventsiooni ratifitseerimist see uus kord maksuma pandaks, ja nimelt maksuma pandaks 1. detsembrist 1925. aastast peale. Selle kokkuleppe alusel on siis ka meie Vabariigi Valitsus 28. novembril 1. a. otsuse teinud, mille järgi see konventsioon tegelikult juba enne maksuma on hakanud, nimelt 1. detsembrist alates, see on enne, kui ta Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule kinnitamiseks esitati.

Sisuliselt selle konventsiooni juures peatus leidis väliskomisjon, et ta täie teadmisesga Riigikogule soovitada võib selle konventsiooni kinnitamist, kusjuures ta tähelepanu selle peale juhtimata ei saa jätta, et käesoleva konventsiooni kinnitamisega meie sanktsioneerime ainult seda korda, mis tegelikult juba esimesest detsembrist 1. a. maksmas on.

Seda ettepanekut väliskomisjoni nimel tehes, palun ma juhatajat hääletamisele panna ka teise ettepaneku, et käesoleva seaduseelnõu esimese ja teise lugemise vahel kolmepäevalisest tähtajast kinni ei peetaks.

Juhataja **M. Juhkam**: Panen hääletamisele ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Panen nüüd hääletamisele ettepaneku, et käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalisest vaheajast kinni ei peetaks. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

19. Riigiteenistuses seisvatele maamõõtjatele tükitöö pealt tasumaksamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja**: Käesolev seadus näeb ette tükitöö pealt tasumaksmist maamõõtjatele. Lähemas tulevikus on ees asundustalude, lapi talude ja talu-maade ümbermõõtmine, kus maamõõtjatele kavatsetakse tükitööd välja anda. Et aga praegu eelarve korras on ette nähtud maamõõtjatel päevarahad, siis jääksid päevarahad tükitöö puhul ära, ja maamõõtjad saaksid tasu tükitöö eest.

Teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku, seadus esimesel lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seadus I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **B. Oja**: Teen ettepaneku, selle seaduse esimese ja teise lugemise vahel kolmepäevalist vaheajaga mitte pidada.

Juhataja **M. Juhkam**: Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

20. Notaariuste Üldkomisjoni aruandja J. Holberg: Vabariigi Valitsuse poolt võeti seaduseelnõu vastu, mis suurendab kautsjoni nõuetes, millega nad vastutavad, kui nad mingisuguse ametalalise kuriteo korda saadavad. Siiamaani oli see kautsjon 50.000. Nüüd tõstetakse Tallinnas ja Tartus 750 tuhande margani ja muudes kohtades 600 tuhande margani. Seda kautsjoni ei pruugi nad korraga ära maksta, vaid peavad Tallinnas ja Tartus maksuma sisse 200 tuhat, ja muudes kohtades 100 tuhat marka. Ja peale selle, kui notaariuste sissetulek ulatub Tallinnas ja Tartus üle 400 tuhande marga, siis on notarius kohustatud maksuma $\frac{1}{5}$ üleulatuvast summast ühel aastal, ja muudes kohtades samuti $\frac{1}{5}$ sellest summast, mis tõuseb üle 250 tuhande marga. Nad ei pruugi seda summat ainult sularahas maksta, vaid neil on õigus maksta seda kautsjoni veel riigi väärtpaberites või niisugustes era-krediit-asutuste väärtpaberites, mis kautsjonikõlblikuks on tunnustatud kohtuministri poolt kokkuleppel rahaministri-ga. Nende väärtpaberite hinnad kautsjonide võtmiseks määrab iga poole aasta kohta kindlaks rahaminister. Niisama täiendavad seda kautsjoni ka juba praegu ametis olevad notariusused.

Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg**: Teen ettepaneku, käesoleva seaduse I ja II lugemise vahel kolmepäevalist vaheajaga mitte pidada.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

21. Tallinna tehnikumi põhikirja muutmise seadus — I lugemisel.

Haridusminister **J. Lattik**: Väga austatud rahvasaadikud! See väike täiendusseadus Tallinna tehnikumi kohta on esile kutsunud ootamata vaidlusi. See täiendusseadus on puht tehniline ja praktilistest elu-nõuetest välja kasvanud. Tallinna tehnikumi põhikirja seadus, mis seadusandliku delegat-

siooni poolt omal ajal vastu võeti, on mitmel korral puudulikuks tunnistatud, on aukline, ühte ja teist on seal parandatud, ja ka need väikesed parandused, mis ette pannakse, on tegelikult elust välja kutsutud. Igal riigikoolil on olemas määrus, mille järgi ta erisummade üle saab otsustada. Tallinna tehnikum on asutus, kus erisummade kohta midagi ei olnud öeldud. Juba riigikontrolli seisukohalt on lubamatu, et ühes asutuses erisummade kohta aru anda ei saa. Teiseks oli tehnikumi seaduses suured õigused haridusministrile antud. Nii võis haridusminister avada uusi osakondi, kuna teisest küljest tal ei olnud mingisugust õigust neid osakondi ühendada, kui ehk tegelik elu seda oleks nõudnud. Teine parandus selles täiendusseaduses näeb ette, et sarnast õigust haridusministril enam ei ole, vaid see õigus läheb Vabariigi Valitsuse kätte ja ühes sellega on Vabariigi Valitsusel õigus avada uusi osakondi ja ka tarbekorral neid sulguda ja likvideerida, kui tegelik elu seda nõuab. See muutmisseadus kui puht praktilistest eluküsimustest välja kasvanud seadus ei vääri seda, et tema üle põhimõttelikult vaieldaks, ja sellepärast teen Vabariigi Valitsuse nimel ettepaneku, käesolev seadus I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Juhkam**: Järjekorras on sõna rkl. Vain'il.

J. Vain (stp) kohalt: Ei tarvita.

Juhataja **M. Juhkam**: Järjekorras on sõna rkl. Bauer'il.

H. Bauer (krst) kohalt: Ei tarvita.

Juhataja **M. Juhkam**: Kõnelejate nimekiri on läbi. Ettepanek on tehtud, eelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 30, vastu 20 häält, seega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Hariduskommissjoni aruandja **C. Schilling**: Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalisest vaheajast mitte kinni pidada.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

22. Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus — I lugemisel. Kodukorra komisjoni aruandja **J. Holberg**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minul kui kodukorra komisjoni

aruandjal oleks järgmist selle seaduseelnõu kohta tähendada. Käesoleva eelnõu arutamise käik on järgmine.

Et neid eksiarmisi selgitada, mis eile siin minu seljataga minu aadressil on üles tõstetud, ja mille kohta siin vahepeal pahemalt poolt mulle on etteheiteid tehtud, nagu oleksin mina selle seaduse algataja olnud ja kõik palganormid siia sisse võtnud, siis see sugugi tegelikult tõele ei vasta. Asjalugu oli järgmine. Riigikogu juhatus algatas küsimuse, ja see küsimus oli arutamisel Riigikogu eelarve üldkommissjonis, ja eelarve üldkommissjon tegi kodukorra komisjonile ülesandeks, eelnõu välja töötada ja kokku seada. Kui kodukorra komisjon kokku tuli selle küsimuse arutamiseks, siis koosoleku juhataja tegi ettepaneku, kes võtab selle töö oma peale ja kes kokku seab eelnõu tehnilise külje. Peab tähendama, et kodukorra komisjonis, nagu ka teistes komisjonides, tihtilugu seaduseelnõude juures, kus võib olla teatud poliitilist puhaskasu võib lüüa, siis aruandjat ei leia, kes eelnõu kokkuseadmise ülesande oma peale võtaks, näiteks maade võõrandamise seadus, kas sõjaväe, teede või linnade jaoks või ükskõik missuguse otstarbe jaoks, ja on juhtumisi ette tulnud, et peab küsimuse edasi lükkama, sellepärast et ei ole aruandjat, et keegi ei julge aruandmist oma peale võtta. Mina pean tähendama, et olen mitu korda siis aruandja kohuseid täitnud, aga siis on üks ajaleht püüdnud näidata, et Holberg, põllumeeste esitaja, on kõigi nende seaduste juures aruandja olnud, ta ei ole mitte üksipäini sõjaväe jaoks maade võõrandamise, vaid ka teatud tööstusettevõtete ja muude võõrandamise eelnõude juures aruandja olnud, ja pärast seda on unustanud tähendamata, et võõrandamise eelnõu järgi on maksetud tasu 150.000.

Niisamasugune lugu oli ka selle Riigikogu liikmete palgamäära seaduse juures, kus ei leitud aruandjat. Mina võtsin selle eelnõu kokkuseadmise oma peale, aga leppisin komisjonis kokku, et mina rahasummasid ei pane, vaid jätan tühjad kohad, et siis iga rühm võtab oma seisukoha ja toob üldsumma välja. Ja järgmisel korral, kui ma oma projekti olin esitanud, siis seal, kus minu projektis olid tühjad kohad jäetud, iga rühm tegi oma soovivalduse. Härra Gustavson tähendas, nagu oleksin mina need arvud ette pannud, kuid pahemalt poolt olid need normid veel palju suuremad ette pandud. Seal tähendati veel, et palk peaks suurem olema, nimelt 25 tuhat marka kuus, kuid siis lepiti kokku 18 tuhande margaga. Ja siis, pean tähendama, seati veel teine põhimõte üles, mille algatajaks mina olin, et keegi ei tohi kõigi lisatasu-

dega ja komisjonidega kokku teenida üle 30 tuhande marga kuus. Ja siis rõhutati seal ja tehti isegi ettepanek, et juhatuse liikmete palk peaks olema 40 tuhat marka, kuid mina tähendasin siis, et see otstarbekohane pole, ja et juhatuse liikmete palk peaks jääma nii kui siamaani oli, see on 30 tuhat marka. Ja nii jäadi selle põhimõtte juurde, et tasusumma ei tohi kellelgi tõusta üle 30 tuhande marga. Et seda summat reguleerida, selleks tõsteti põhipalka 18 tuhande marga peale, ning komisjonidega võiks juurde teenida umbes 10 tuhat marka, see oleks kokku 28 tuhat marka, ja ülejäänud 2 tuhat marka võiks teenida ainult sekretäri ja aruandja kohuste täitmise eest. Komisjoni esimehe ja abiesimehe amet loetakse auametiks ja selle eest tasu ei makseta. Nii oleks üldine tasu kokku 30 tuhat marka. Korteriraha loeti tarvilikuks tõsta 2000 marga võrra ja mitte üksi neile korteriraha maksta, kes väljaspool Tallinna elavad, vaid ka Tallinnas elavatele Riigikogu liikmetele. Sest korterit ei ole üksi neil tarvis, kes väljaspool Tallinna elavad, vaid ka neil, kes Tallinnas elavad. Korteritasu 2000 marka leiti liiga väike summa olevat, mille eest ei saa korralikku tuba, kus võiks võõraid vastu võtta. Linna servas vast ehk saab odavamalt, kuid linna südames ei ole selle hinna eest võimalik korralikku korterit saada. Sõiduraha maksetakse ainult posthobustega sõidu eest oma elukohast lähema raudteejaamani. Veel olgu tähendatud, et Riigikogu esimehe palk loeti tarvilikuks jätta ühesuuruseks Riigivanema palgaga, ja kui Riigivanema palk peaks tõusma, siis tõuseks ka Riigikogu esimehe palk. Nii et Riigikogu esimehe palk jääks täiesti ärarippuvaks Riigivanema palgast. Kodukorra komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Isiklikult pean tähendama, et Riigikogu liikmetele ei tuleks mingisugust tasu maksta, nad peaksid ilma tasuta siin olema.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Mina panen ette, käesoleva seaduse pealkiri ja vastavalt ka tekst tagasi lükata. Seda ettepanekut põhjendan sellega, et ei ole mingisugust erilist vajadust käesolevat seadust vastu võtta. (A. Tupits, põl: Kas see on Teie rühma seisukoht? Komisjonis nõudsite hoopis teisiti!) Jah, see on meie rühma seisukoht. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaolude korraldamiseks ei ole Riigikogus sennijani veel mingisuguseid samme astunud, ja nende palgad on suuremal osal veel väiksemad, kui Riigikogu liikmete palgad. Ja nii kaua, kunni seda tehtud ei ole, oleks ebaloomulik Riigi-

kogu liikmete palgaseadust, olgugi järgmise Riigikogu jaoks, muutma hakata, eriti kui selle muutmise tagajärjel Riigikogu liikmete palgad tõusevad. (K. Tonkman, põl: Kuidas Teie seda seletate?) Palgad tõusevad 12 tuhande marga pealt 18 tuhande marga peale, see on 50% ja peale selle veel korteriraha. See on võrdlemisi suur tasu. (K. Tonkman: põl: Aga komisjonid?) Kui Teie suvel maal olete, siis ei ole Teil seal komisjone, kuid selle suurema palga saate ikka edasi. Neil põhjustel, mida ma siin ette kandsin, ei ole sünnis praegu käesolevat seadust vastu võtta. Kuna üldiselt riigiametnikkude ja -teenijate palgad väikesed on, siis, võib olla, leiab ka mõni Riigikogu liige õigusega, et oma palgaga läbi ei tule, kuid kui kannatavad ühed, siis kannatagu ka teised. Meie majanduslikud olud kirjutavad meile teatud piirid ette, millest meie üle minna ei saa. (K. Tonkman, põl: Aga kolmas Riigikogu ei saa omale palka määrata.) Tema ei saa muidugi omale palka määrata, siis jääb praegune kord maksma. Mu härrad, ma arvan, et need põhjused, mis ma ette kandsin, küllalt mõjuvad on selleks, et käesolev seaduseelnõu tuleks tagasi lükata, ja et maksma jääks praegune seisukord.

Th. Pool (töer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Palgaküsimuse suhtes on vastavas komisjonis, niipalju kui minul teada, mitmesuguseid lahkuminekuid olnud. Kuid need on keerlenud küsimuse ümber, kui suurel määral põhipalka määrata ja missuguses osas tasu komisjonide raha näol anda. Mina tahaksin Riigikogu liikmete palgaküsimust vähe teistest, põhimõttelikust seisukohast käsitada, mis oleks ühenduses parlamendi töökorraldusega tulevikus.

Meil on senni Riigikogu istunud peaaegu aasta läbi, või kui on vaheajad olnud, siis ainult suve jooksul mõned kuud. Sellekohaselt on ka Riigikogu liikmete palk määratud kogu aasta peale.

Mis on aga selle tagajärg olnud?

Minu arvates kipuvad selle tagajärjel teatud nähtused esinema, mis täiesti normaalsed ei ole, ega ka kooskõlas meie parlamendi töö põhimõtetega.

Kõigepealt muutuvad Riigikogu liikmed teataval määral ametnikkudeks, kes kogu aasta Tallinnas koos viibivad, mille tagajärjel ühendused maaga ja tegeliku eluga katkevad. Selle peale on ajakirjandus teataval määral tähelepanu juhtinud ja toonitanud, et Riigikogu liikmed isegi vastutamata ametnikkudeks muutuvad. Teiseks ei ole parlamendi tööst osa võtta

võimalik praeguse korra juures neil, kes on seotud muu tegevusega. Niisugused isikud seisavad dilemmi ees — emb-kumb, kas loobuda oma tööst ja end parlamendi tööle pühendada või parlamendist eemale jääda. Kuid minu arvates on seadusandlikus töös just tähtsad need isikud, kes ka mujal tegevad, kes palju suurema kogemusega. Need peavad aga, olles oma tegevusega ametis, parlamendist eemale jääma. Kolmandaks kipub esile tulema nähtus, et meil hakatakse mõnelt poolt parlamenti kippuma mitte ühiskondlikkudes huvides, ideede teostamiseks, vaid lihtsalt, et palga peale saada. Ma ei taha sellega öelda, et siin-olevatest Riigikogu liikmetest sarnaseid isikuid on. Kuid teatud tendents on olemas üksikute väikeste rühmituste kujul. See on aga kõige hädaohtlikum tundemärk meie parlamendi elus. Sellepärast tuleks tulevikus tõsiselt selle peale mõelda ja katsuda oma tööd sellekohaselt korraldada. Vastav korraldus peaks sündima selles sihis, et parlament oma tööaja piiramise juba ette ära määraks ja tulevikus loobutaks põhimõttest aasta läbi siin istuda. Esialgset sellekohaselt ajad, kus Riigikogu nii väga töödega koormatud oli, on enam-vähem möödas. Peaks olema võimalus teatud piiramisele üle minna, see on selle korra juurde, mis mujal maksas. Meie peame loobuma korrast, kus parlament kipub enese kätte valitsemise ülesandeid võtma. Teiseks tuleks Vabariigi Valitsusel teatud määral seadusandlik töö kindlaks määrata. Meie teame, et teistes parlamentides on niisugune kord, et valitsuse esitaja, või riigipea määrab ligikaudu ära need piirid, mis alal tarvis seadusandlikku tegevust avaldada, ja parlament tegutseb nendes piirides. Kui aga ei olda valitsusega rahul või kui valitsus, kui parlamendi usaldusmees, ei täida oma ülesandeid, siis on Riigikogul võimalus sel teel valitsuse peale oma mõju avaldada, et ta vastavad muudatused valitsuses ette võtab. Minu arvamise järgi on Riigikogu töö piiramine teatud määral võimalik ja võimalik palgaseaduse abil. See sünniks sel teel, et tasu maksetakse ainult tööaja eest, et ainult siis antakse vastav tasu, kui tööd on tehtud. Kuid sealjuures peab ka tööaja ülemmäära kindlaks määrama. Mina arvan, et 4-5 kuust peaks jätkuma. Mina mõtlen isiklikult seaduseelnõu II lugemisel vastava ettepanekuga esineda.

Meil on kõneldud palju kokkuhoidmise põhimõtetest ja valitsuse asutustes on asutud sellele seisukohale, et tööd intensiivsemaks muuta, otstarbekohasemalt korraldada ja kulusid kokku hoida. Kui selle peale tõsiselt mõelda, siis ma arvan, on esimene samm head eeskujuga anda ja eneste juures selle tööga algust teha.

M. Martinson (põl): Ma tahaksin ainult alla kriipsutada sotsialistide kahte nägu, mida härra Jõeäär omas kõnes väga selgesti väljendas. (L. Johanson, stp: Kõigepealt peske oma nägu puhtaks!) Kinniste seinte vahel komisjonis räägite teie üht keelt ja kui pleenumisse tulete, siis räägite teist keelt. (Vahelhüüded pahemalt poolt.) Teie öelge häbematusi niipalju kui tahate, need tulevad kõik teile tagasi. Nagu ma tähendasin, näidatakse komisjonis kinniste seinte vahel üht nägu ja öeldakse, see olevat rühma kindel ja ühine seisukoht, ning nõutakse palka isegi kindlates kuldkroonides, näidates sellega usalduse puudumist Eesti marga püsivusse. Misugune usk võib siis lihtkodanikul Eesti marga püsivusse olla, kui seda seadusandjatel enestel ei ole. Riigikogu pleenumisse tulles asutakse aga sootu teisele seisukohale. See on nähtus, mis väga analoogiline nendele nägudele, mida härra Tonkman täna hommikul rahvaerakondlaste kohta esile tõi näidates, kuidas need maal ringi käies madalamat rahaprotsenti nõuavad, siin aga hoopis teist seisukohta pooldavad. See näitab just, et olete vennad nendega ja jumalale tänu, et Riigikogu lõpp varsti tuleb, muidu salgaksite oma isanime veel maha.

J. Vain (stp): Ma võtsin sõna öieti siis, kui rkl. härra Pool kõnelema hakkas. Arvasin käsitada samu küsimusi, mis härra Pool'gi ette tõi, nimelt et meie parlament on muutunud sarnaseks, mille liikmed teistelt tööaladelt loobuma peavad, sest see kuu või poolteist, mis suvel vaba aega jääb, ei luba enesele teist tööd kõrvalt võtta.

Mis sellesse puutub, et parlamendi töö kõrval vähegi siduvat ja kestvart tööd võimalik teha oleks, siis on seda tööd ka tehtud. Kui meie nüüd juba kaks valimist mööda oleme saatnud, ja parlament üle 5 aasta töötanud, ja kui selle aja jooksul ei ole veel ikka sellest loomise ajajärgust välja saadud, siis võib küll seda väärnähtust kirjutada nende arvele, kes suuri sheste teevad, kuid parlamendi töö peale vähem aega kulutavad, kui oma kõrvaltöö peale. Selle kohta võib kas või viimastest päevadest näiteid tuua. Ma võin teie tähelepanu juhtida rahasjanduse komisjoni peale, mis üks suurematest komisjonidest, mis aga eile sellepärast ühe oma koosoleku lõpetas, et koosolekule olid jäänud ainult 6 opositsiooni esitajat ja 2 valitsuse esitajat. Juhtisin tähelepanu selle peale, et niisugune seisukord on ebamäärane, sest nii on võimalus läbi kukutada iga valitsuse ettepanek, et pärast jälle sama seadust algatada mõne väikese muudatusega. Ma arvan, et härrad Holberg, Martinson ja teised rühma-kaaslased, kes selle parlamendi liikmete palga-

seaduse juures nii väga kokkuhoidmiste loosungitega peatuda tahavad, peaksid aru saama, et eestkätt tuleks arstida seda seadust teisest otsast ja nimelt, et selle raha eest ka ausat-tööd tuleks teha. See on üks asi.

Mis puutub aga parlamendi liikmete tasuküsimusse üldse, siis meie sotsialistid, võime korrata sedasama, mis varemgi korranud oleme, et töölisklassi esitajad ei ole kunagi niisugused olnud, kes võiksid kuponge lõigata teatud tagavaradest. Siin tuleb välja minna puhtpõhimõttelisest seisukohast, et nendele nende töö eest tuleb tasu maksta. Aukohti igatahes ükski tööline ega ükski sotsialist enesele võtta ei saa. Mina arvan ka, et kõrvaltööde otsimine toob kaasa enesega asjaolud, kus parlamendi liikmed nii öelda külge tõmmatud on ja kus nad arutama peavad, kui palju on nende nimele deponeeritud aktsiaid, missugune tööstus meie majandusel väga kasutoov, kus nad seotud on niisuguste asjadega, kus volinikule kätte antakse kümnedtuhanded naelsterlingid, ilma et meil teada oleks, kuhu see raha kulutati. Teada on et rahva raha niisugusel moel sama palju vett vedama läheb, kui seda parlamendi liikmete tasu aasta jooksul üldse välja teeb. Vaadake, kui meil niisuguste küsimustega tegemist on, siis on neil juttudel paks demagoogia lõhn juures.

V. Linnamägi (krst): Austatud Riigikogu liikmed! Minu eelkõnelejad on mitmesuguseid arvamisi ette toonud Riigikogu liikmete palga kohta. Ühelt poolt on toonitunud, et Riigikogu liikmete tasu ei tohiks tõusta praegusega võrreldes, ja teiselt poolt on arvestatud Riigikogu tegevust, et ta liiga pikalt ja püsivalt koos istub, peaaegu terve aasta. Mina sain aru, et kavatsetava palgaseadusega näiteks rkl. Pool, tahaks kuidagi viisi mõju avaldada Riigikogu tööde kestvuse peale. Õieti on need mõlemad arvamised õigustatud. Riigikogu liikmete tasu ei tohiks tõusta, ja istungjärgud ei tohiks nii pikalt kesta. Mina arvan aga, et tasumaksmisega ja tasumaksmise viisidega ei saada neid tagajärgi kätte, et Riigikogu kas kauem või vähem koos istuda võiks, vaid siin on tarvis sellele äratundmisele jõuda. Riigikogu töö kestus ripub ju täielikult ära Riigikogu liikmete eneste tahtmisest. Seal võib ju ka veel teisi põhjusi olla, selle vastu ma ei vaidle. Mina võtsin sõna selleks, et oma arvamist avaldada käesoleva küsimuse kohta, ja see oleks järgmine: tähele pannes seda, et meie riik tõesti on raskes seisukorras ja et meie oleme Riigikogus 3 aastat järgimööda rääkinud kokkuhoidmisest, siis peaks ka Riigikogu, kui rahva kõrgem esitus, head eeskujuga ja tegelikult kokkuhoidmisega peale hakkama kõigepealt oma

palkade juures. Minu arvates ei tohiks Riigikogu liikmete palk suurem olla, kui praegune, vaid ta võiks ja peaks isegi vähem olema. Teisel lugemisel teen vastavad ettepanekud, mis sihivad selle poole, et Riigikogu liikmete kogutasu veidi vähem võtta, kui ta praegu on. Sellejuures ei tohiks aga keegi arvata, et mina selle ettepaneku teen demagoogia mõttes, vaid ma teen selle tõsisest tahtmisest ja püüdest välja minnes, et Riigikogu võiks eeskujuga anda selles, et ta mitte üksi sõnu ei tee kulude kokkuhoidmisest, vaid ka tõesti sellega ise peale hakkaks, mis tingimata kasuks oleks riigikassale.

Juhataja M. Juhkam: Et Riigikogu üle 2 tunni töötanud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 12.20 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 12.40 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Juhkam**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja M. Juhkam: Riigikogu koosolek kestub.

J. Tõnisson (rhv): Enam kui üks kord on mul au olnud siitkohalt rõhutada, et meie oma töötegemise viisi peame korraldama, nõnda et rahvaesitajad mitte seadusandlikkudeks ametnikkudeks ei kujuneks. Nüüd on rkl. Pool seda mõtet siin eriti rõhutanud, ja ma pean ütleva, seda võib kõigiti tervitada. Meie ei saa seda viisi edasi minna, et meie rahvasaadikud pea kogu aasta siin Tallinna õhkkonnas töötades peavad istuma. Esiteks paneb see töötamine võõrduma neid oma ümbrusest, oma kutsesest ja võõrduma sellest õhkkonnast, kust nad on tulnud ja nendest, kelle huvisid nad peavad kaitsema, kui nad tahavad oma ümbruskonna nõudeid õieti tabada ja ilmutada. Teiselt poolt on see kord hädaohtlik selle poolest, et kui inimesed niikaua siin koos istuvad, siis on paratamatu, et siin teatav närvõsiteet, teatav ärevus maad võtab. Inimesed putuvad siin nii kaua üksteisega kokku, on sunnitud siin teine teisele liig ligidale asuma. Siis on võimalik, et tahes või tahtamata ollakse sunnitud närvilikult talitama, teiselt poolt aega kasutama ka selleks, mida eriti tarvis ei ole. Kui nüüd esimese ja teise Riigikogu tööd vaadelda, siis on mitmel puhul õigusega rõhutatud, et meil seadusandlik töö õige raskeks läheb. Riigikogu saab seaduseelnõud sagedasti niisugusel kujul oma kätte,

et neid tuleb isegi sõnastuse või redaktsiooni poolest ümber töötada. See võtab komisjonides palju aega, et lühikese istungjärgu jooksul selle tehnilise tööga mitte väga hästi hakkama ei saa. Siis tuleb ligi kolmveerand aastat või isegi kümme kuud aastas istuda. Riigikogu komisjonid on oma seadusandlikku tööd laiendanud rohkem, kui seda tarvis on. Hakatakse seadusi muutma isegi välispidise kuju poolest rohkem kui seda hädapärast tarvis on. Võetakse omale ülesandeid rohkem kui vaja.

Kui meie tahame neist pahedest üle saada, siis tuleb siin põhjalikult muuta kõigepealt aega. Muu hulgas on hädasohtlik nii pikk istungjärkude aeg; mitte ainult valitsuse liikmed, vaid ka kõik ametkondade esitajad ja juhtivad jõud on sunnitud Riigikogu komisjonides töötama. Nad istuvad komisjonides ja on nagu tõendatakse, sunnitud kuulama väga pikki ja sagedasti väga mõttekehvi seletusi, mis midagi ei anna ei seadusandlusele, ei ka valitsemise tööle. Kui meie silmas peame, et inimesed nüüd seesuguses olukorras ei saa täiesti töösse süveneda, kui nad siin väsitavas ja õieti elektriseeritud õhkkonnas peavad kõiksuguste vähetarvilikkude ülesannete kallal aega viitma, siis saame aru, et meil parandus tarvilik on.

Kõik head soovid aga ei ole edasi viidud. Sellepärast tuleb kahtlemata survet tarvitada ja survet kõigepealt majanduslike abinõudega. Sellepärast pooldan ma kõigiti põhimõtet, et tasu Riigikogu tööst osavõtmise eest teisiti korraldataks kui senni. Kas see kõige sündsam on, et maksetakse teatava aja eest, kas see 6 kuud, 5 kuud, või 4 kuud on, teatud kõrgendatud tasu, muu aja eest aga mitte sugugi, on küsitav. Parlamentides on dieetide küsimus mitmeti korraldatud. Muuhulgas oli Vene esimeses riigiduumas iga päeva pealt kus riigiduumas koos oli, 10 rubla tasu. Pärast nähti aga ära, et see ometi otstarbekohane ei ole ja määrati sellepärast 4200 kuldrubla tasu. Pärast aga nähti ära, et ka see otstarbekohane ei olnud, seda võis pärast kolmanda ja neljanda riigiduumas kestvusel väga hästi näha. Teiselt poolt on jälle see kord küsitav, kui koosoleku pealt dieete maha arvatakse suurel määral. Selle tagajärjel on ju parlamentide ligiduses omad klubid, kus fraktsioonide liikmed aega viidavad, ilma et parlamentis neid palju näha on. Ja kui kell heliseb, siis jooksevad kõik kokku. Et see töö süvendusele kaasa ei aita, on selge. Sellepärast on kõigepealt tarvis teatavaid kindlustusi selleks, et inimesed tööd teha võiksid, ja teiseks teatavaid ergutusid selleks, et nad seda tööd teha tahaksid! Sellelt seisukohalt arvame meie rahvaerakonna rühmas, et meie võiksime senniste kogemuste põhjal

loota, et parlament oma ülesannetega toime saaks, kui ta kuus kuud aastas kindlasti koos istuks ja töötaks. Meie ei või lühema ajaga valmis saada, sest et meil erakorraliselt palju seadusandlikku tööd on. Mitte ainult riigieelarve ei nõua palju aega, vaid meil on ju tarvis riigi konstruktiivses töös väga palju seadusandlikku uuendustööd ja parandustööd teha. Sellepärast on arvata, et kui iga poolaasta kolm kuud tõesti koos istutakse ja tööd tehakse, see juba teatava võimaluse töö kordasaatmiseks annab. (K. Virma, stp: See aeg läheb ainult eelarve arutamiseks!) ...Mina arvan, et eelarve arutamise korda muudame meie muudugi ka. Seal on võimalus iseäralikku eelarve-komisjoni asutada, kes mitu kuud juba enne hakkab läbi töötama üksikute ametkondade ja valitsusasutuste eelarveid. Kui Riigikogu kokku astub, siis on juba eelarve läbi töötatud. Riigikogul läheb siis ainult vähe aega tema vastuvõtmiseks. Sarnast korda praktiseeritakse Soomes, ja ei ole kuulda, et selle vastu vaieldaks. Minul on andmed kõigi parlamentide büdsheti arutamise korra kohta, ja mina esinen teatavate ettepanekutega tulevases Riigikogus. See aga on eriküsimus.

Arvan, et meil võimalik on kuue kuu jooksul õige palju tööd ära teha. Ja selle aja jooksul, see tähendab kuue kuu kestusel maksetaks siis Riigikogu liikmetele kõrgendatud tasu. Teistel kuudel aga poole vähem. Meie arvame, et päris ilma jätta tasust neid ei saa sellepärast, et mõnikord tuleb ikkagi üle kuue kuu töötada, ja siis peavad nad seda ka tegema, aga saavad poole vähem palka ja on sunnitud siis selle eest hoolitsema, et see töö kaua aega ei kestuks. Koosolekute või istungjärkude vahel on rahvaesitajatel ka väga palju kulusid, mida teistel kodanikkudel ei ole. Seal on kõiksugused koosolekud. Kõiksugused nõupidamised, informatsioonide saamised ja andmised tarvilikud, kui Riigikogu liikmed tahavad tõesti ka vaheaegadel oma ümbrusega ühendusse jääda, kui nad tahavad ennast ette valmistada selleks ajaks, kus tuleb istungjärk, et siis ette valmistatud olla kõikikülgselt igasuguste andmete ja kogemustega. Sellepärast peab võimalus olema erikulusid selle erilise ülesande täitmiseks saada. See kulu võib aga õige väike olla. Meie oleme omavahel kalkuleerinud, ja oleme arvanud, et kõrgendatud palgad võiksid kuue kuu jooksul olla 24.000 marka kuus, aga kuue kuu jooksul ainult 12.000. Siis oleks aga komisjonide tasu võrdlemisi väike, sellepärast et kui komisjonide tasu väga suur on, siis tuleb mõnele nõrgale inimesele haigus peale väga palju koos istuda. Katsutakse komisjonide tööd venitada. Tasust päris ilma jätta ei ole aga ka soovitatav, sest Asutava Kogu päevil

nägime meie, et kvoorum oli komisjonides raske kokku saada. Ainult karistamise teel maha arvates palgast, ei saada ka mitte seal edasi. Sest mõned liikmed on sunnitud komisjonidesse minema, mitte oma tahtmise järgi, vaid sellepärast, et nad erilisel kvalifitseeritud on, ja et rühmad neid saadavad. Kui niisugused inimesed puuduvad komisjonidest, siis arvatakse neil maha, aga teised, kes seal väljaspool jalutavad, sellepärast et nad sündsad pole komisjoni tööks, need pääsevad ilma karistuseeta. Sellepärast arvame meie, et komisjonidel ergutusrahaks peaks väike tasu olema, ütleme 300 marka. Sellel korral aga, kui Riigikogu liige komisjonist puudub, arvatakse temalt maha 300 marka. Nõnda võiks see, kes nüüd täiesti ühtepuhku komisjoni töödest osa võtab, ilma et ta puuduks, kuu jooksul, ütleme 20 koosoleku pealt tasu saada 6.000 mk. Järelikult võiks siis selle kuu jooksul, kus Riigikogu intensiivne töö kestub, Riigikogu liige saada 30.000 marka kuus. (J. Kana tõer: See, kes töötanud.) Jah, see, kes täiesti töötanud ja kõigist komisjonitöödest osa võtnud on, ilma et ta puudunud oleks! Meie teame aga, et tegelikult väga paljud sunnitud on komisjonidest puuduma. Nendelt arvab siis Riigikogu tasu maha. Ja meie võime rehkendada, et kui mõni tuhat maha arvatakse, siis jääb komisjoni tasust vahest 3.—4.000 järele, nii et läbistikku õige virkadel Riigikogu liikmetel tuleks 26—27.000 marka kuus. Seda aga ka ainult sel korral, kui nad alati Riigikogu koosolekutest osa võtaksid. Et aga ka Riigikogu koosolekutest tahes või tahtmata vahest puududa tuleb, siis võib arvata, et tegelikult on virkadel Riigikogu liikmetel kuus tasu 25.000 marka. Peale selle peaks neile, kes väljaspoolt Tallinnat 6 kuuks siia tulevad, nende 6 kuu eest korteriraha maksetama. Nad ei saa ilma selleta läbi. (Vahelhüüe keskelt: Ega nad 6 kuuks omale korterit ei saa.) See olgu iga mehe osavus, leida omale allüürniku kohta. Kuidas sellega toime saada, sellest võidakse ju siin rääkida, aga ma arvan, et siin hea tahtmise juures läheb korda korterit leida. Ega's täna veel koosolekud lõpe, mu härrad, et teie nüüd närvitsete! Reedel, enne lõppu ei saa! Nüüd võime seda küsimust kaaluda, ja minu seisukoht on see, et meie väljaspoolt tulijatele peame korteriraha maksma, Tallinnas olevatele aga mitte! (J. Kana, tõer: Kas natuuras ei saa korterit!)... Kuidas nüüd korteriraha kõrgusega lugu on, seda võidakse kaaluda. Võiks ju ka vaheaegadel väikest tasu, kas või poolt korteriraha anda. Põhimõte aga, mis meie ettepanekust läbi läheb, peaks selge olema: meie tahame Riigikogu tööaega ökonomiliste abi-

nõudega natuke kokku suruda, tahame inimestele töötegemise võimalust anda lühendatud ajal! Ei ole ju ka võimatu, et Riigikogu häda korral natukene kauem koos istub, kusjuures rahvaesitajad vähem tasu saavad. Selle juures aga saaksid erilist väikest ergutustasu need, kes komisjoni töödest osa võtavad. Kes komisjoni töödest puudub, sellel võetakse üldisest tasust muidugi maha. Puudumiste pealt Riigikogus võetakse maha 500 marka isiklikudel põhjustel puudumise korral ja 1000 marka ilma etteteatamata puudumiste kordadel.

Nõnda saame meie kõige vähem ühe kolmandiku sennisest tasust kokku hoida. Kui teie niiviisi arvate, et komisjonitasudega maksimaalselt inimene 6 kuu jooksul võib 180.000 saada, ja teise 6 kuu eest 72.000, see on kokku 252.000, peale selle 6 kuu korteriraha 24.000, siis oleks see kokku 276.000 marka. Kuid sellest tuleb kahtlemata 25.000 maha arvata, nii et maksimaalselt võib rehkendada 250.000. Sennise tasuga võrreldes on see õige tuntavalt kokku hoitud. Teisel poolt virgutab see Riigikogu tööd korraldama ja kolmandalt seisukohalt ei takista ta meie töö viljakat arenemist, vaid annab töötamiseks eriti võimaluse, et inimesed oma kutsealadega ühendusse jäädes siiski endid ära elatada saavad, kuna nad sel ajal, kui nad tööd teevad, natukene rohkem tasu saavad.

L. Johanson (stp): Et see seadus halb seadus on, seda meie kuulsime juba härra aruandjalt, kui härra aruandja tähendas, et sellele seaduseelnõule ei olevat aruandjat leidunud. (Aruandja J. Holberg: Ei olnud kellelgi kodanlist julgust.) Ei olevat terves komisjonis nii julget inimest olnud, ja nagu härra aruandja tähendas, puudunud kodanline julgus. Ja ainukene inimene, kellel see kodanline julgus olevat, on härra Holberg, teiste sõnadega, lövi osa selles komisjonis on aruandjal. Aga meie teame, et lövide suguvõisa on väga suur, seal on mitmesugused seltsid ja liigid ja isegi kassid kuuluvad lövide hulka, ja missuguse löviga meil siin tegemist on... (Vahelhüüe J. Kana, tõer poolt.) Ei, härra Kana, janes ei kuulu lövide hulka. (K. Päts, põl: Teie olite ka lövi. K. Tonkman, põl: Kuulge härra Johanson, kas Teie ka mitte lövi ei tahtnud olla?) Ma tahan ainult mõnelt lövilt nahka võtta. Aga missugused need lövid on ja missugusesse lövide liiki härra Holberg kuulub, seda vast järeldavad Riigikogu liikmed ise, kui ma edasi seletusi annan.

Teine halb seadus oli priisõidu seadus. Härra Holberg'il oli ka niipalju kodanlist julgust, ta tegi selle seaduse valmis, ja tõi minu

kätte öeldes, et olge head, kirjutage alla, muidu ei julge sisse anda. (Aruandja J. Holberg: Ma ise kirjutasin ka alla.) Teie ise kirjutate ka alla. Aga vahepeal olid Teie omad inimesed, kellega mul rääkimist oli, öelnud, et vaadake, üks jagu, kellel on priisõidu piletid juba taskus, ei poolda seda ja arvab, et see rahva keskel halba nurinat tekitab, aga küll meie nad selleks ajaks välja saadame. Kujutage ette, missugust pilti pakkus see (näitab paremale poole) rind, kui oli hääletamine. Mina ja minu rühmakaaslased istusid oma kohtadel, välja arvatud kaks saarlast, ja ega need ei ole harilikud inimesed, sest meil on ju siin mannermaa parlament. Kas teie siis ka meelde ei tuletaks, kas oli härra Holberg ka siin tol ajal?! see kõik oleks võinud ju saladuseks jääda. Aga seal on üks teine härra, kes seda juttu algas. (Aruandja J. Holberg: Härra Gustavson algas eile.) Härra Gustavson algas eile, ja härra Holberg'i enese lehest lastakse välja paista, nagu oleksin mina see inimene, kes selle suure teene põllumeestele teinud, kes siis, kui künniaeg tuleb, tahavad oma talude juures olla. Mina ei taha end kannataja osasse panna, sest mina pooldan seda seaduseelnõu, vaid tõin selle näite selleks, et näidata, kuidasviisi need lõvid tihti talitavad, et järeldusi võiks teha ka liigitamise suhtes. Praegune seadus on ju väga halb seadus ja seda halvem, et selle seaduse arutamine on halva aja peale määratud, see on valimiste aja peale. Mis on siis valimiste aeg? Valimiste aeg on see aeg, kus igauks katsub lõigata seda, mis ta külvanud ei ole. (J. Hünerson, põl: See on sotsialistide kohta õige.) Ja siis ei ole arusaamatu, kui isegi niisugusest küsimusest katsutakse profiiti lüüa. On isegi ringkonnad, kes tahavad alati profiiti lüüa. Sellega on siis arusaadav, kui niisugune suur ülemaaline sekretäär, niisuguste väikeste asjadega tegemist hakkab tegema, et tuleb sotsialistidele kahte nagu ette joonistama, Peab ütlema, et härra Martinson nägi suurt vaeva kahte nagu joonistades. Härra Tonkman tegi katset kolme nagu joonistada, aga see läks nurja. Võib olla, oleks tulnud härra Martinson, kui härra Tonkman'il oleks kolm nagu korda läinud, ja 4—5 nagu joonistanud. Aga eelmine kukkus läbi, tuli kaks maalida. Peab ütlma, teie joonistuskunst on väga väikene, ja teil ei läinud see mitte korda. Võib olla, teie enesegi süda kipitab, kuid seda on raske öelda, sest kes südamesoppidesse näeb? Tihti suu räägib teisiti, kui süda mõtleb. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Jah, Teie räägite enesest väga palju. Minul oli aga jutuajamine ühe põllumeestekogude lihtmehega ja pean ütlema, tema avaldas võõrastust selle üle, et Riigikogu liikmetele palka

kärbitakse, tema olla ühel arvamisel selle rahvasaadikuga, kes seal komisjonis oli öelnud, et Riigikogu liikme palk olevat väike, kui karjalapsel. Tema ei kuulu enam meile, vaid Eesti tööliste parteisse, sellesse parteisse, kellele Teie rohkem sümpatiseerite, kus on teie jutu järgi tõsised töötajad, kus ei ole sarnaseid härrassotse, nagu mina ja minu kaaslased, vaid kus on just tõsised töömehed, nagu on seltsimehed Metusala, Brock, Abramson, mitte minu vaid teie seltsimehed. Seda ütles teie oma lihtmees. (Vahelhüüe: Meil ei ole jaotust!) Teil ei ole seda jaotust, härrad põllumehed?! Mina arvan, härra Hünerson, Teie olete niisama suur põllumees, nagu härrad Ploompuu ja Arras. Härra Martinson harib samuti põldu, künnab ja äestab, nagu seda tegi härra Tonkman sel ajal, kui ta veel Riigikogus ei olnud. See teine lihtmees ütles, et härra Brock'il oli õigus, et väga raske on meil Riigikogus käia, kui palk maha surutakse.

Mina leian, et meie Riigikogu liikme palka enam suurendada ei või, nagu see komisjoni ühemeelne otsus oli. Seda ütlete Teie, härra Holberg, vist ka, et ühemeelne otsus oli. (J. Holberg, põl: Ma ei tea, ka paar häält oli vastu.) Ei olnud. (J. Holberg, põl: Kokkulepe oli.) Kokkulepe oli küll, aga see on ühemeelne otsus. Härra Martinson tahtis seda eelnõu sotsialistide monopooliks teha. Meie ei andnud sellele seadusele nii suurt tähtsust, vaid saatsime Riigikogu liikmed Brock'i, Metusala ja Kärner'i komisjoni ja ei saatnud sinna neid, kes alati niisuguste kodukorra küsimistega tegemist on teinud, nagu härra Virma ja teised. Tähendab, meie usaldasime seda Eesti tööliste partei hooleks, meie tahtsime teiega hingeolulist ühendust luua, sest meie teadsime, kes teile rohkem vastu võetavamad on. (A. Anderkopp, tões: Komisjonis läksime täiesti lahku, — olid mitmed arvamised.) Enne otsusetegemist olid lahkuminekul, aga pärast suuri ja sügavaid lahkuminekuid tuldi ühisele otsusele. Hiljem arvati, et seda võib natukene lõhkuda, välja minnes põhimõttest, et otstarb põhjendab abinõusid.

Mis puutub etteheitesse, et Riigikogu on muutunud ametnikkude koguks, siis võib olla, on see õige. Väga paljude kohta on ka õige, et nad rahvast võõrdunud on jne. Aga kõigi kohta see siiski õige ei ole. Et Riigikogu enamus rahvast ära on võõrdunud, seda näitavad need seaduseelnõud, mida siin vastu võetakse. Tihti ja väga paljudel juhtumistel on seaduseelnõu sisu sarnane, mis sugugi rahva huvidele ei vasta, kuna Riigikogus eestkätt surutakse läbi seaduseelnõud, mis kindlustavad jõukamate kihtide huviseid. Võtame kas või viima-

sed päevad. Võetakse vastu kõiksugu laenu-seadused. Asutatakse ühisus või ettevõtte, ilma et enne selgusele oleks jõutud, kas ta tarvilik ja kas ta kasu võib tuua. Asutatakse selles sihis, et ettevõttele toetust saada nende oma meeste abil, kes parlamendis on. Nende õlgadele toetudes seatakse põhikiri kokku selleks, et hiljem tuleb sellele tugesed laenu-seadus välja anda. Niiviisi talitatakse nende laenu-seadustega ja muretsetakse omale laenufonde, toetusi ja abirahasid. Mina arvan, see oleks tänuväärt ülesanne, kui selle üle raamat kokku seataks, missugused laenu ja toetuse seadused Riigikogu poolt on välja antud, missuguste kihtide huvides ja kas on alati nende otstarve nii väga tarvilik olnud rahva huvides. Samuti on huvitav vaadata, missugustele kihtidele kõige rohkem neid laene on läinud. Siis meie näeksime küll, et on rahvast ära võõrdunud. Ehk võtame teisedki seadused — maksuseadused näiteks. Eks needki näita, et siin laemad rahvakihid kannatavad, et neid püütakse just otsekohe nagu selle vaesuse ja viletsuse kiuste, milles nad vaevlevad, uute maksudega koormata, püütakse maksukoormat just peasjalikult vaesemate kihtide kanda veeretada. Tuletame veel meelde, kuidas Riigikogu, kui ametnikkude kogu, kui teie seda sõna lubate mul tarvitada, siin sotsiaalseadustega toimetab ja kuidas maal nüüd hüüdsõna on välja lastud, et vaadake, sotsiaalseadused, need pole meie rahva kandejõule vastavad, ja kuidas see uus koondus oma programmi on võtnud — tulevad võtta revideerimisele sotsiaalseadused vastavalt meie rahvamajanduslikule kandejõule jne. Aga kui meie läheme rahva juurde ja küsime, kas teie tunnete, et teie seisukord kindlustatud on, siis ei näi sellel suurel ilutsemisel, millega parempoolsed välja tulevad, muud midagi, kui lühikesed jalad olevat. Tähendab, ära võõrdunud on need inimesed nii väga rahvast, et nad ei anna rahvale tarvilikke sotsiaalseid ega töökaitse seadusi. Ja vaadake nüüd, kuidas praegu võitlus riigiteenijate palgaküsimuse ümber käimas. (O. Gustavson, stp: 87 marka kuus rohkem. Segane vahelhüüe aruandja J. Holberg'i poolt.) Ja-ja, kui Teie juriskonsult juhatajale olete, siis vast annate oma seletusi veidi tasasemalt. Aga ma ei tea, kas Teie koht eelarvesse on võetud.

Nii et on rahvast ära võõrdunud ja tuleks abinõusid leida või vähemalt otsida selleks, kuidas nüüd Riigikogu rahvale lähemale viia. Ma arvan aga, et lõppude-lõpuks ei ole see nendele ringkondadele, kes siin istuvad, sugugi kerge. Nendel ringkondadel on, olgu ka sinne palk missugune tahes, sissetulekud alati küllalt suured, sest nendele saavad osaks abirahad,

toetused... (M. Laarman, põl: Priisõit)... ja prii sõit, mida Teie kasutate... (M. Laarman, põl: Ja kroonu korter)... ja ka „kroonu korter“, mis nii mõnelegi ära kuluks. Ma selle vastu ei kõnele, ja ma pean ütleva, kui selle-taolise ettepanekuga kord tullakse, nii valus kui ka see minule ei oleks, siiski hääletaksin mina selle poolt, olgugi, et ma nii mõnegi isiku vastu nii erilist armastust või viha ei tunne. Härra Laarman'il on täiesti õigus selle „kroonukorteriga“, oleks paras aeg, kui meie selle peale peaksime rohkem mõtlema. Nii siis võiks öelda, et kõik need vaidlused on olnud rohkem nii muudest sihtidest juhitud, kui sisuliselt.

Kui praegu parlament on istunud pikemat aega koos, siis tuleb seda seletada oludega. Ei ole ju meie parlament harilik parlament, vaid tema on nii öelda Asutava Kogu järg. Asutati uus riik ja arusaadav, et selle parlamendil palju tööd on. Muidugi peab kord ka aeg tulema, millest kõneles härra Tõnisson ja härra Pool. Loomulik on, et parlament ei tohi aasta aega koos istuda, vaid ainult teatud ajal. Muidugi on see võimalus ainult siis, kui see asutamise töö on tehtud. Aga küsida tuleb, kas see töö on juba lõpule viidud, tähendab, kas on tarvidus uute seaduste järele kadunud. Selle peale vaatamata, et keegi talle peale ei suru, esitab aga valitsus järjest uusi seaduseelnõusid. Tähendab, tegelik elu tõukab neid eelnõusid esile. Ja kui see nii on, siis tulevad nad vastu võtta. Ei või ka öelda, et parlament oleks laiselnud või ülearu aega viitnud. Seda on väga raske ikkagi öelda. Meie oleksime selle tööga palju rutemini edasi saanud, kui kõik Riigikogu liikmed oleksid tööst osa võtnud. Aga kui üksikud Riigikogu liikmed käivad siin ainult, ma kujutan seda endale nõnda ette, kõrvaltööd tegemas, — terve päev läbi istutakse pandimaja leti taga ja tullakse siis siia ja istutakse veel mõni tund siin ära, siis ei saa töö tehtud. (V. Linnamägi, krst: Noh, nüüd Teie leidiste. M. Martna, stp: Pandimaja leti taga istub ainult üks.) Ma ei öelnud seda otsekohe üksiku isiku kohta. Ja need on veel paremad jõud, nõrgemad — neist ei ole palju öelda. Kui need jõud oleksid siin käepärast, siis töö läheks palju rutemini edasi, ja saaks ka rutem Riigikogu portfelli tühjaks sinna kokku korjunud seadustest. Siis jääks järele ainult tarvilik jooksev töö ja eelarve arutamine. Praegu on veel terved alad ilma seadusteta. See tuleb iseenesest, et praegusest korrast lahkuda ei saa. Võib lla, et on seda võimalik järgmise Riigikogu kohta maksma panna.

Mis puutub palgakõrgendusse, siis seda ei või juba sellepärast ette võtta, et vahepeal,

kuigi olud oleksid muutunud, ei ole palgad muutunud ei tööliste ega riigiteenijate juures. Riigiteenijate juures otsitakse ja katsutakse küll palkasid kõrgendada, aga senni on nad pidanud ainult lubadustest elama. On ju riigitööliste praegune valitsus mingi palga reguleerimise või ümberkorraldamise või kuidas teda nimetada, ette võtnud. Ja mis seal tagajärjed on?! Inimene saab edaspidi rohkem 87 marka kuus. Kas siis sellepärast maksis paberit raisata? Võiks ju küsida, kust see tuleb? (A. Tupits, põl: Kust kohast see lisakulu siis tuleb, kui ainult 87 marka rohkem kuus?) Eks Teie tea, kust ta tuleb. Kas mujal ka nii ohtrasti toetusi, laene antakse, kui meil? Meil antakse rohkem laene, kui rahva kandejõud seda lubab. Meil on ju terved rühmitused, kes tulevad Riigikogusse selleks, et teatud kihile laene ja soodustusi saada üldsuse arvel, kuna selle tagajärjel osa rahvast, töötav rahvas, kellele varandust ja kinnisvarasid ei ole, järjest raskemas ja raskemas seisukorda satub. Riigiteenijate palgad nõuavad korraldamist, samuti ka riigitööliste ja üldse tööliste palgad. Olud on muutunud, elukallidus on tõusnud. Enne kui see korda ei ole seatud, ei ole meil kõlblist õigust Riigikogu liikmete palkasid suurendada. Vaadake, see on põhjus, mispärast mina komisjoni ettepanekut pooldada ei saa. (J. Kana, töer: Aga vähendada võib?) Vähendada, ja kui Teie vähendada tahate, siis on see teine küsimus ja selle vastu ei saa minul midagi olla. Ma arvan, et meie partei ka siis inimesi leiab, kui palk täiesti ära jääb. Ma arvan, et meie siiski inimesi leiame, sest meie oskame tööd teha, meie võime ükskõik missugust tööd teha. (Vahelhüüe O. Pärlin'i, põl poolt.) Siis läheme, härra Pärlin, Teie juurde juusturattaid tõstma, kui Teie vähegi korralikku palka maksate. Siis vaatame, kes kõige enne „ai“ ütleb. Ma arvan, see tuleks vististi kõige enne siit poolt, (Näitab paremale poole.) aga mitte sotsialistide poolt. Meie oleme harjunud raskemates oludes elama kui teie. Oleme harjunud ka rohkem tööd tegema, kui teie. See tähendab, et meie vastupidavus on suurem.

Juhataja **M. Juhkam**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Anderkopp'il.

A. Anderkopp (töer): Eelkõneleja tähendas, nagu oleks komisjonis ühise arvamise põhjal teatud kokkulepe olnud. See arvamine on täiesti ekslik. (Vahelhüüe L. Johanson'i, stp. poolt.) Ma parandan siis sellepärast, kui komisjoni esimees, kui aruandjat, nii ka eelkõnelejat. Komisjonis läksid arvamised täiesti lahku, ettepanekud

olid mitmesugused. Ma võtan näiteks härra Linnamägi poolt tehtud ettepaneku, kes palga alamääraks võttis 12 tuhat marka, meie poolt oli ette pandud 15 tuhat marka ja komisjonitasu 500 marka, need on summad, mis täiesti lahku lähevad komisjonis lõpulikul hääletamisel vastuvõetud summadest. Komisjon mingisugusel kokkuleppel ei töötanud.

K. Tonkman (põl): Rkl. härra Johanson juhtis tähelepanu selle peale, et põllumeestekogude rühma liikmed olevat siis saalist lahkunud, kui Riigikogu liikmete tasuta sõidu seadus arutusel oli. Minul on praegu see protokoll käes, kus kõik üleval on, kes poolt ja kes vastu hääletasid. Mina ei saa praegu kindlaks teha, kes puudusid, sest sain just praegu selle protokoll'i kätte, aga üldiselt võiksin öelda, et sel korral oli koos 70 Riigikogu liiget, see tähendab, et kaunis vähe. (L. Johanson, stp: Ma käisin väljas vaatamas.) Kui seda protokoll'i vaadata, siis näib mulle, et mõlemad tiivad hõredad olid ja keskoht oli kõige rohkem esitatud. Nii siis ei ole see õige, kui tahtakse öelda, et põllumehed olla esiti tasuta sõidu seaduse poolt olnud ja lõpuks, kui hääletamine tulnud, jooksnud saalist ära. (J. Jans, stp: Aga mis kõige tähtsam, — sõidavad kõik raudteel.) Härra Jans ei ole ka piletit ostnud. Siin tähendati, et härra Kärner on olnud saalis, aga ma pean ütleva, et härra Kärner'it ei ole saalis olnud, see tähendab, härra Kärner puudus. See oleks kõik selle asja kohta.

Mis nüüd puutub käesoleva küsimuse kohta, siis võiksin üldjoontes härra Pool'i ettepanekuga ühineda, et põllumeestel oleks see kõige vastuvõetavam, kui talvel tuleks Riigikogu kokku ja teeks seadusandlikku tööd ja suvel oleksid Riigikogu liikmed põldu harimas. Härra Pool on agronoom ja tunneb seda teoreetiliselt, mina tunnen seda tegelikult küljest. Härra Pool on seda asja ka praktiseerinud. Kui Riigikogus olid mõned tähtsad seadused arutusel, siis puudus härra Pool, ta oli omas talus. Muude hulgas kannatas ka üks seadus, mis põllumeestele väga tähtis, — see on veeühisuste seadus. See seadus oli mitu korda päevakorras, kuid härra Pool puudus, kes oli selle seaduse aruandja, ja Riigikogu ei saanud seadust arutada. (A. Anderkopp, töer: Kus see komisjoni esimees siis oli?) See seadus oli maakomisjonis arutusel. Ma ei taha seda seadust sisuliselt arutada, ma räägin ainult härra Pooli praktikast. Nii siis on härra Pool'il see praktika juba olnud, aga kui meie kõik oleksime selle praktika järgi tegutsenud, missugune Riigikogu koosis oleks siis olnud, kui põllumehed kõik ka oma taludesse oleksid sõitnud. Pahemalt poolt ja keskkohalt on seda

rõhutatud, et tuleks kõik tegelikud põllumehed Riigikogusse valida, või teiste sõnadega, et kõik põllumeestekogude rühma liikmed peaksid maalt tegelikud põllumehed olema. Siis peaks meie rühm koju minema ja andma asjad otsustamiseks keskrühmadele ja pahempoolsetele. See ei ole aga õige. Ma olen küll põhimõttelikult härra Pool'i ettepaneku poolt, kuid tegelikult tuleb see teisiti välja. Nii ei ole selle küsimuse lahendamine nii lihtne, kui härra Pool arvab. Siin seisame väga suure „aga“ juures: aga kui meie nii teeksim, mis siis oleks. Praegu seisame küsimuse ees, nimelt tuleb III Riigikogu palgaküsimus otsustada. Aga plgaküsimuse otsustamisega otsustame ühtlasi ka Riigikogu tööde pikkuse ja suuruse ära. Kui tahetakse palka piirata kahe-kolme või nelja kuu peale, ma ei tea, kuidas härra Pool seda ette katvateb panna, siis piirame ka Riigikogu tööaja täiesti ära. Riigikogu ei saagi rohkem tööd teha, puudub palk, sest ta peab minema omale igapäevast leiba teenima.

Kahjuks on kõik võim antud põhiseadusega Riigikogu kätte. Vabariigi Valitsusel on niipalju võimu, kui Riigikogu seda temale annab. (O. Strandman, tüer: Täiesti omapärane!) Lubage, lubage, ma lähen järkjärgult edasi. Kui nüüd tahetakse öelda, et 1. novembril või 1. detsembril või millel see Riigikogu kokku peab tulema, see ei ole tähtis, ja hakkab oma istungjärku peale, kus kõigepealt peab Vabariigi Valitsuse moodustama. (K. Virma, stp: Ei pea enne, kui rühmad ei nõu a!) Ta peab ju kokku astuma, et Vabariigi Valitsust moodustada. Kuid meie Vabariigi Valitsuse moodustamised on väga iseäralikud. Tullakse kokku ja hakatakse kauplemata. (J. Tõnisson, rhv: Õelge nüüd otsekohe, mis on selle pika kõne lühike mõte?) Härra Tõnisson, ma tulen lõpuks ka selle juurde. Meil võib selle kauplemisega minna niivõrd kaugele, et see võib kesta ka pool aastat või veel kauem, sellepärast et meil ei ole sugugi teada, missugune kuju III Riigikogul on. See teadmine on alles rahva käes, kui palju keegi erakond omale poolehoidjaid on leidnud. Siin võib niisugune keerdküsimus tulla, kus III Riigikogu tööaeg kindlaks määratakse, et ta peab nii ja nii palju palga eest nii ja nii palju tööd tegema, kuid sellega ei ole sugugi kindlustatud, et see töö teatud aja jooksul ära tehtakse. Selle üle ei ole aga mõeldud. Ma pean otsekohe ütlema, et praegune töötgemise viis on ebamäärane, sest meil tullakse kokku ja hakatakse seadusi tegema, neid tehtakse otsekohe ümber. Sellejuures on väga imelik see, et kui seadus tuleb Riigikogusse, siis avaldatakse seisukoht Vabariigi Valitsuse poolt ettepanud seaduse kohta. Kuid see seadus

ei ole ju enam Vabariigi Valitsuse seadus, vaid see on Riigikogu komisjoni seadus. Meil on moeks seadusi ümber pookida. Komisjonide hulk peaks küll vähemaks jääma ja minu arusaamise järgi peaks seadused juristide poolt valmistatama. Aga see, et Riigikogu ise seaduse ümber teeb, ei ole õige kord. (J. Tõnisson, rhv: Aga kuidas metsatööstuse põhimäärusega oli, kus härra Tonkman seda mitu korda ümber töötas?) Aga härra Tõnisson, kas see siis õige on, et niimoodi on tehtud? Praegune kord võimaldab meil seda teha, ja sellepärast vaidlen ma selle korra vastu. Õigem oleks niisugune kord, kus Riigikogu ütleks, kas seadus on vastuvõetav või mitte, ja et Riigikogu oma otsuse teeks üldjoontes. See oleks õigem, sest praeguse korra juures võib seadus täiesti ebamääraseks saada, nii et nendest kohtus juristid ka enam aru ei saa. Võtame näiteks maaseaduse. Maaseadust on juba kaks korda täiendatud, ja öeldakse, et hädasti olla vaja veel kolmas ja neljas kord seda täiendada. Kuid kas see on otstarbekohane, et nõnda tehakse. Minu arusaamise järgi seisab viga põhiseaduse juures. Praegu on põhiseaduses ette nähtud, et Riigikogu võib ainult rahvas laiali saata, Riigikogu ega keegi teine ei saa seda otsustada, sest Riigikogu peab koos olema ja rahvast valitsema. Meil oleks tingimata tarvis põhiseaduse muutmisele asuda. Põllumeeste rühma ja teiste rühmade esitajate vahel oli pärast 1. detsembri kurbi sündmusi kaalumise all põhiseaduse ümbermuutmise. (J. Vain, stp: Presidendi suhtes!) Kuid jäi kõik pärast soiku. Jah, ega presidentki halb ei ole, kuid senni ei ole seda nõutud. Kui siin uued asjaolud ilmsiks tulevad, siis võivad uued ettepanekud väga juhuslikult tulla. Härra Pool ei ole praegu kindlaid ettepanekuid teinud, need võivad väga praktilised ettepanekud olla. Et Riigikogu neid ettepanekuid saab täna arutamisele võtta, ei ole minu arvates võimalik, vaid need ettepanekud võiksid komisjonis kaalumisele tulla, kus komisjon nad läbi vaataks ja need küsimused ära otsustaks. Riigikogu oma suures koosseisus ei saa neid arutada. See on minu arvates täiesti võimatu, et tahetakse selle seaduse kohta muudatusi teha siin Riigikogus. Kui tahetakse see seadus hoopis teistele alustele viia, siis tuleks ta küll komisjoni anda, komisjon vaataks ta ühe või kahe päevaga läbi, ja meil oleks veel võimalus seda Riigikogus vastu võtta. (A. Anderkopp, tüer: Teie olete ju komisjonide vastu.) Meie seadusandliku korra juures ei saa ju küsimust teisiti otsustada. See on meie halb viga, et meil komisjon komisjoni peale on. Mis nüüd puutub härra Jõeäär'i ütelusesse, et meie

võiksime selle küsimuse edasi lükata, teda mitte selles Riigikogus ära otsustada, siis jääb kolmanda Riigikogu tasuküsimus otsustamata, sest põhiseaduse järgi ei saa Riigikogu ise omale tasu määrata. (K. Virma, stp: Las' jääb.) Minu arvates tuleb teie poolt sel juhutamisel enim rahulolematuse avaldusi ilmsiks, kui meie poolt. Minu isiklik arvamine on see, mis härra Holberg'ki avaldas, et Riigikogu liige ei tohiks üldse tasu saada. Ka mina pooldan seda seisukohta. Aga kui põllumeestekogude rühm esineks ettepanekuga, et Riigikogu liige peab ilma tasuta olema, siis ütlesite kohe, et vaadake, teil on see võimalik, teil on sissetulekuid mujalt, meil ei ole aga mitte ja sellega tahetakse meilt võimalus võtta Riigikogu liige olla. Et mitte niisuguseid etteheiteid ei tuleks, oleme sunnitud seda demokraatlikku korda tunnistama ja tasu pooldama, muidu oleksime täiesti tasumaksmise vastu. Teie olete alati öelnud, et õiged töölisteajajad olete, ja kui teie nüüd töölisteajajad olete, siis ei ole teil muud sissetulekut, kui elate oma igapäevasest tööst, ja kui inimesed ainult oma igapäevasest tööst elavad, siis ei saa nad ilma tasuta siia Riigikogusse istuma tulla. Kui nüüd ütleme, et Riigikogu liige tasu ei peaks saama, siis oleks küll suurem kahju sellest teil kui meil.

J. Laidoner (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Lugupeetud esimene kõneleja selle küsimuse juures tõstis üles küsimuse, mis äärmiselt huvitav on ja äärmiselt tarvilik on läbi arutada. Kahjuks on tema seda arutanud ainult palgaküsimuse juures. Siin on õieti kaks küsimust: esiteks, tulevase Riigikogu liikmete palgamäärused või palga suurus ja teiseks, Riigikogu tööde jaotamine ja korraldamine. Üks lugupeetud eelkõneleja tähendas, et palgamääramise aeg on väga ebasoodne, ja et selle palgamääramise juures tehakse väga palju demagoogiat. See on täiesti õige. Seda ei pruugiks meie aga teha. On ju selge, et praegusel ajal vähemalt demokraatlikkudes riikides parlamendi liikmed ilma palgata töötada ei saa, nagu siin ühelt ja teiselt poolt ette toodi. Mina olen sellel arvamisel, et see oleks läbiviidav ainult siis, kui parlament on seisuslik, kes seisab koos ainult jõukamatest kihtidest. Tasu mittemaksmise põhimõte käib täiesti demokraatlikule põhimõttele vastu, ja sellepärast jätame selle, nii öelda, demagoogia tegemise, et parlamendi liikmed ilma tasuta olla võiksid. Kui vaatame parlamente teistes demokraatlikkudes maades, siis näeme, et igalpool tasu maksetakse. Küsimus on, kui suur see tasu peaks olema. Ka siin ei ole palju vaield. See tasu peab olema umbes samasuguse kvaliteediga töötajate tasu riigis. Ta ei saaks palju

vähem olla ja ei tohiks ka parlamendi poolt liig suureks aetud olla. Need küsimused on igalpool kaunis rasked. Mul oli jutuaamine ühe Prantsuse parlamendi liikmega ja ma küsisin, kuidas nende parlament töötab, kas neil alati palju liikmeid koos on? Ta ütles, et tema on näinud, et nende parlament ainult üks kord täies koosseisus koos on olnud, ja see olnud siis, kui nad omale on tasu määranud. Ilma tasuta ei saa parlamendi liikmed töötada, see küsimus tuleks siin asjalikult arutada, ilma et tarvis oleks demagoogiat teha. Tasu suuruse küsimus on võrdlemisi kerge ära määrata, ta ei saa olla palju suurem ega vähem keskmisest samasuguse kvaliteediga töötajate tasust meie riigis. Küsimus seisab selles, missugusel viisil seda maksta või jaotada jne. Mina selles komisjonis, kus seda seadust arutati, ei olnud, tunnen seda seadut vähe ja sellepärast seda küsimust ei puuduta.

Lugupeetud esimene eelkõneleja peatus selle küsimuse juures, kuidas saame parlamendi tööd paremini korraldada. On selge, et igal parlamendil on oma vead ja puudused töös, ja uues parlamendis on see seda loomulikum. Tervitada tuleb seda, et meie ise oleme neist puudustest aru saama hakanud ja teid otsima, kuidas ühte või teist asja paremini korraldada. Tõesti tõsi on see, et meie, parlamendi liikmed, muutume ametnikkudeks, pealegi niisugusteks ametnikkudeks, kellel vastutust ei ole. See on üks väärnähtus. Lugupeetud rkl. härra Johanson juba tähendas selle peale, et see on loomulik tagajärg, sest meie oleme Asutava Kogu lähemad järeltulijad ja meil on liiga palju tööd. Aga selle vastu tuleb võidelda. Kui oleme arusaamisele jõudnud, et see on väärnähtus, siis ehk leiame ka tee, kuidas sellest pääseda.

Teine asi on see, et meie parlament praegusel ajal ei ole seaduste kinnitaja, vaid seaduste tegija — mustatöö tegija. See ei ole jälle loomulik ja õige. Ei ole õige, et komisjonid, kus sagedasti asjatundmatud istuvad, seadusi teevad. Meie ei või endid igas asjas asjatundjaks pidada. Seadusi peavad tegema asjatundjad, ja sellest peame üle saama. Võib olla, tulevikus nii kaugele jõuame, et seadused on nii välja töötatud, et parlamendil ei ole tarvis suuri muudatusi ette võtta, vaid ta tarvitseb ainult oma „ei“ või „ja“ seaduse kohta öelda, aga mitte seaduse tehnilist külge puudutada. Meie peame sinnapoole püüdma, et meie seadusi tehniliselt ise ei tee.

Samuti räägiti siin, et meie eelarve arutamine võtab palju aega. Ka siin on mitmesugused asjaolud mõõduandvad. Meie oleme iga aasta oma eelarve ümber teinud, meie oleme iga aasta päris mustatöolistena eelarve ümber

töötanud. Aga see ei ole loomulik. Meie peame ka sellest üle saama.

Neljas takistus, mis ka paistab suure tähtsusega olevat, on see, et parlament ise valitsemata hakkab, üleliia valitsemise funktsioonid oma kätte võtab. Seda kriipsutas ka härra Pool alla. See ei ole aga loomulik. Parlament peab oma töö juurde jääma, parlamendil on oma funktsioonid, valitsusel on oma funktsioonid. Kuidas nendest väärnähtustest üle saada? Mina isiklikult pooldan väga põhimõtet, mis härra Pool'i poolt üles tõstetud, ja kui põhimõtted kord üles tõstetud ja seega tunnistatud, et parandusi tarvis on otsida, siis on loomulik, et parandusi ka leitakse. Kas seda saab ainult palgaseaduse juures teha? Mina isiklikult kahtlen selle juures. Kui seda aga saaks teha, siis tuleb kõiki ettepanekuid, mis palgaseadusega aitavad parandusi tuua, toetada, ja mina isiklikult hääletan nende poolt. Kui niisugused ettepanekud tuleksid, mis aitaksid osaltki kaasa seisukorra parandamisele, siis nende vastu keegi olla ei saa. Igatahes peab seda tervitama, et need küsimused üles on tõusnud. Parlament võib konstateerida, et ta ise vaatab tõsiselt väärnähtuste peale, mis parlamendi töös avalikuks tulnud, ja kui tõsiselt väärnähtuste peale vaadatakse, siis leitakse võimalust üht või teist väärnähtust parandada. Aga kordan veel, et praegu on meil palgaseaduse arutamiseks väga halb aeg, aga selle peale vaatamata ei maksaks selle juures suurt demagoogiat teha.

M. Martna (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Riigikogu liikmete palgaseaduse arutamise juures on Riigikogule väljastpoolt aga ka siin etteheiteid tehtud selles mõttes, et Riigikogu määrab küll enese palgad, aga ametnikkude ja tööliste palkade tõstmise peale ei mõtle ta mitte. Vastavad eelnõud lastakse seista. Nende mõtete avaldajad ei ole seda näidanud, missugusel viisil Riigikogul võimalik oleks ametnikkude palkasid tõsta. Meie rühma poolt on mitmel korral niisuguseid seaduseelnõusid Riigikogule esitatud. Need on enamasti juba komisjonis tagasi lükatud, või kui nad Riigikogusse on jõudnud, siis lükatakse need siin tagasi. Praegu on meil jälle niisugune seaduseelnõu rahaasjanduse komisjonis, see on riigitööliste ühekordse palgalisa seadus. Ta lükati rahaasjanduse komisjonis esimene kord, tunaeile, sellepärast tagasi, et meil võimalik ei olnud näidata, kust see raha peab tulema. Ja kui tahetakse kogu riigi ametnikkude palkasid tõsta, nii nagu Riigikogule seda ette heidetakse, et Riigikogu seda teinud ei ole, siis oleks see Riigikogul täiesti võimatu. Riigitöölise ühekordse palgalisa

seaduse juures on tegemist 5 miljoniga. Aga meie oleme juba kuulnud, missugune summa selleks tarvis on, et ametnikkude palkasid vähegi tõsta. Ametnikkude palkade tõstmine on siis Vabariigi Valitsuse asi, seisab Vabariigi Valitsuse võimkonnas, sellepärast et ainult Vabariigi Valitsus nende sissetulekute üle käskida võib, mis riigil olemas on. Et Riigikogu enesele palka määrata võib, siis selle pärast, et see põhiseaduses ette on nähtud. Ja teiseks sellepärast, et Riigikogu eelarve kindlaks määrab, kus teatavad summad olemas ja Riigikogu liikmetele palga määramise juures ei ole tarvis näidata, kust summad peaksid sisse tulema.

Tahtsin ainult ebaloomuliku vastolu peale tähelepanu juhtida, et mingisugut ühendust ega kooskõla ei ole, kui tahetakse kaht küsimust ühte panna ja öeldakse: enne määraku Riigikogu ametnikkude ja tööliste palgad, ja alles siis hakaku enese palkasid korraldama. Viimast võib Riigikogu teha, esimest aga, see on ametnikkude palkasid tõsta, võib ta ainult siis, kui valitsuse poolt vastav eelnõu esitatud.

O. Strandman (tõer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina tahtsin ainult paari sõnaga üht eksiarmist puudutada, mis kindral Laidoner ette kandis, ja nimelt seda, et Riigikogu meil muutuks niisuguseks asutuseks, kes teatavate valitsuste poolt esitatud seaduseelnõude kohta ainult „ei“ või „ja“ ütleks. Seda ei saa nõuda ei meil ega mujal. See oli võimalik vanades riikides, kus otsekohene demokraatia valitses, kus üks linn tervet riiki valitses. Praegu on see võimalik ainult referendumis juures. Et Riigikogu oma komisjonide kaudu või otsekohe pleenumis kõik Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõud kolmel lugemisel põhjalikult läbi vaatab, on küll paratamatu, ja ilma selleta ei saa omale õiget Riigikogu ettegi kujutada. Muidugi need seadused, mis valitsusest tulevad, kannavad kõik neid tundemärke, mis meie avalikus ja poliitilises elus senniajani ilmsiks tulnud, see on — nende kvaliteet ripub ära sellest, missugused jõud seaduseelnõud välja töötanud. Kui riigi valitsemise aparatuuril ei ole häid jõude tarvitada seaduste väljatöötamisel; siis tulevad seadused sealt puudulikud, ja kui Riigikogul ei ole ka vastavates komisjonides kvalifitseeritud jõudusid, kes neid seadusi läbi vaatavad, siis muidugi tuleb pleenumis seda rohkem muudatusi ja parandusi teha. Aga et meie saaksime kord niikaugele, et valitsus seaduseelnõud niisugustena esitab, et Riigikogu komisjonid neid läbi vaadata ei pruugi ja meie Riigikogus nende kohta hääletaksime, kas ei või ja, siis

niisugust korda ei ole praegu kuskil maailmas ja niisugust ideaali ei saa ka meie kunagi kätte.

J. Tõnisson (rhy): Austatud Riigikogu liikmed! Ainu't paar sõna! Nimelt on siin mitmesuguseid ettepanekuid tehtud Riigikogu liikmete tasumäära kohta. Kui neid hakatakse teisel lugemisel siin arutama, siis viiks see väga kaugele, sellepärast soovitaksin mina, kui seaduseelnõu I lugemisel on vastu võetud, ta anda I ja II lugemise vahel komisjoni üheks päevaks. (A. Anderkopp, tõer: Mispärast komisjoni?) Ettepanekute kooskõlastamiseks, mis siin tehtud on! Ühe päeva järele, see on ülehonne, saame selle seaduseelnõu kätte nende ettepanekute ja sooviavalduste kohaselt, mis siin on ette toodud. Pärast seaduseelnõu I lugemisel vastuvõtmist võin ma vastava ettepaneku teha.

A. Tupits (põl): Mina arvan, et sellest komisjoni andmisest ei tule midagi välja ja sel ei ole mingisugust mõtet. Komisjon arutab ja töötab seaduseelnõu kallal tõsiselt ja põhjalikult ja komisjoni liikmed teatasid igauks oma rühma kindla seisukoha ja nende seisukohtade põhjal seati seaduseelnõu kokku. Täna ei ole aga see seaduseelnõu ühelgi rühmal vastuvõetav. Kui nüüd eelnõu komisjoni tagasi läheb ja siis sealt jälle tagasi tuleb, siis võib olla ei ole ta ka vastuvõetav. Sellepärast arvan, ei maksa seaduseelnõu üldse komisjoni tagasi anda, vaid tehku Riigikogu ise, mis ta tahab.

Juhataja M. Juhkam: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Holberg: Ma tahaksin siin juurde tähendada, et käesoleva seaduse arutamine on kujukas näide, mis vastu räägib kõigile sellele, mis siin ette toodi, nagu tahetakse nii kaugele jõuda, et Riigikogu ütleb seaduseelnõu kohta ei või ja. Näiteks tähendas siin juba härra Tupits, et kõigil rühmadel olid omad kindlad seisukohad, ja nende alusel seati eelnõu kokku, täna ei ole aga ühtki rühma, kellel see seadus vastuvõetav oleks olnud. Meil räägitakse: Teeme tööd rutemini ja lühemini, ja et Riigikogu ütleb valitsuse eelnõu kohta ainult „ei“ või „ja“. Aga kui ühe, kahe nädala pärast kõik rühmad oma seisukohta muudavad, see näitab väga hästi, kui kaugel meie ise oleme ja mis väga imelik paistab. Pean tähendama härra Johanson'ile, et see, mis siin härra Martinson rääkis, et see tõesti tööle vastab ja et see vist asja ei muuda, kas rühm oma esimese või teise järgu rahva-

saadikud komisjoni saadab. Igatahes see seisukoht oli... (J. Kana, tõer: Kas palga juures ka järkude vahe tuleb teha?) Võib olla, et nad teevad vastava paranduse.

Ma tahaksin veel ühe seisukoha peale Riigikogu tähelepanu juhtida. Kui Riigikogu asub seisukohale, nagu härra Jõeäär ette pani, et käesolev seadus üldse tagasi lükata, ja et endine seadus maksma jääks, siin on üks halb asi, et endine palganorm ripub ära ministri palgast. See ei ole otstarbekohane, et meie Riigikogu liikme palga jätame ärrippuvaks ka edaspidi ministri palgast, sest ministri palk võib alati muutuda, ja mina arvan, et see ei ole põhiseadusega kooskõlas, kui meie tulevase Riigikogu jaoks kaudsel teel palkasid tõstame. Minul isiklikult paistab see seisukoht nii olevat, võib olla, et see nii ei ole, et siin tahetakse sellest mööda hiilida ja öeldakse, et automaatselt tõuseb ka meie palk. Ma arvan ainult, et kui härra Jõeäär'i ettepanek vastu võetakse, siis peaksid rühmad katsuma kuidagi viisi kokku leppida, et mitte endise seaduse juurde seisma jääda. Siis on seal veel üks küsimus, mis minu meelest ka väga ebamäärane on ja mis väga halbu nähtusi esile toob, see on küsimus komisjonitasu suhtes. Käesolev seaduseelnõu püüab seda puudust pehmendada. Võib olla, et Riigikogu ka selles küsimuses oma seisukohta muudab, selles ei ole ma mitte kindel. Teen ettepaneku siiski eelnõu I lugemisel vastu võtta komisjoni poolt ettepanekud kujul.

Juhataja M. Juhkam: Sõna on rkl. Anderkopp'il hääletamise motiivide kohta.

A. Anderkopp (tõer.): Meie rühmal ei ole see seaduseelnõu käesoleval kujul vastuvõetav, sellepärast et need seisukohad, mida meie rühm tarvilikuks on pidanud kaitsta, temas läbi viidud ei ole. Meie oleme komisjonis teinud sellekohaseid ettepanekuid, mis aga enamuse poolt vastuvõtmist pole leidnud ja tahame sellepärast teha osa nendest ettepanekutest uuel alusel käesoleva seaduseelnõu II lugemisel. (O. Gustavson, stp: Miks aga uuel alusel?). Sellepärast et kui meie põhimõtted komisjonis läbi ei läinud, siis katsume neid konstrueerida teisel teel. Et võimalus oleks parandusi teha, hääletame meie esimesel lugemisel seaduseelnõu vastuvõtmise poolt. Kui aga Riigikogu peaks seaduseelnõu teisel lugemisel vastu võtma niisugusel kujul, et see meie põhimõtetele ei vasta, siis oleme sunnitud pärast seda seaduseelnõu vastu hääletama.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg**: Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahe 3-päevalisest vaheajast mitte kinni pidada.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Korra kohta on sõna rkl. Holberg'il.

23. Järgmise Riigikogu koosoleku aja ja päevakorra kindlaksmääramine. **J. Holberg** (põl): Teen ettepaneku, järgmine koosolek määrata täna kell 5 p. l. päevakorda võttes:

1. Eesti panga tegevuse läbivaatamise komisjoni esitis.

2. Omavalitsuste liitude seadus — III lugemisel.

3. Maakonnandukogude valimise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

4. Hoolekandekohtute kaotamise seadus — II lugemisel.

5. Seadus krediidi määramise kohta riigi keskasutustele — II lugemisel.

6. Riigiametnikkude ja -teenijate palga-seaduse („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923. a.) § 1. täiendamise seadus — II lugemisel.

7. Riigiametnikkude ja -teenijate palga-seaduse osalise muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel.

8. Seadus äripõhikirjade ja põhimääruste alusel tegutsevate riiklikkude ettevõtete ja asutuste, samuti üksikute riigiasutuste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitaalide kulude ja tulude 1926./27. a. erieelarvete kinnitamise kohta — II lugemisel.

9. Seadus Eesti ja Ameerika Ühisriikide vahelise sõprus-, kauba- ja konsulaarlepingu kinnitamise kohta — II lugemisel.

10. Alkoholi kaupade salaveo vastu võitlemise konventsiooni, selle lõpuprotokoll ja Eesti, Soome ning Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahelise kontrollivõõde kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

11. Konventsiooni kinnitamise seadus Eesti, Latvija ja Sotsialistlikkude Nõukogude Vabariikide Liidu vahel reisijate- ja kaubaveo-raudtee otseühenduse üle — II lugemisel.

12. Riigiteenistuses seisvatele maamõõtjatele tükitöö pealt tasumaksamise seadus — II lugemisel.

13. Notaariuste kautsjoni muutmise seadus — II lugemisel.

14. Tallinna tehnikumi põhikirja muutmise seadus — II lugemisel.

15. Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus — II lugemisel.

16. Riigikogu kodukorra muutmise seadus — kodukorra komisjoni ettepanek.

17. Hoolekande seaduse muutmise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

18. Kohtualluvuse ja rahatrahvide asendamise muutmise seadus piirituse salajase sisse- ja väljaveo ning salaja veetud piirituse varjamine asjus — üldkomisjoni ettepanek.

19. Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärtpaberite tagasiantmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

20. Mõnesuguste kadumaläinud väärt-paberite hävinenuks tunnustamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

21. Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli I paragrahvi muutmise protokoll kinnitamise seadus — II lugemisel.

22. Eesti ja Soome vahelise merealuste kaablite korrashoidmise ja kasutamise lepingu kinnitamise seadus — II lugemisel.

23. Eesti ja Saksamaa vahelise kriminaal-asjus juriidilisest abiandmisest tekkivate kulude kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

24. Eesti ja Soome vahelise töö-õnnetustest tekkivate kahjude tasumise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

25. Eesti-Briti vahelise kurjategijate väljaandmise lepingu kinnitamise seadus — II lugemisel.

26. Eesti ja Läti vahelise kalakaitse ja kala-asjanduse korraldamise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

27. Konsulaarseadustiku täiendamise seadus — II lugemisel.

28. Siseministeeriumi administratiiv osakonna asutamise seadus — II lugemisel.

29. Külgehakkavate- ja suguhaiguste registreerimise seadus — II lugemisel.

30. Lisarahukohtunikkude asukoha muutmise seadus — II lugemisel.

31. Rahukogude korraldavate- ja üldkoosolekute koosseisu muutmise seadus — II lugemisel.

32. Õppursõduritele maksuta õpiabinõude muretsemise seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

33. Riigikohtu seaduse § 17. muutmise seadus — II lugemisel.

34. Ühingute ja nende liitude seadus — II lugemisel.

35. Ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus — II lugemisel.

36. Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmiseadus — II lugemisel.

37. Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus — II lugemisel.

Juhataja **M. Juhkam**: Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

(Hüüded: Lõpetada!) Ettepanek on tehtud koosoleku lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **M. Juhkam**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.